क्वयेर तथा महिलावादी शब्दकोष

क्वयेर (लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक) तथा महिलावादी शब्दकोष

A dictionary of Queer and Feminist vocabulary

रुक्शाना कपाली ‘मिँजला’

क्वयेर तथा महिलावादी शब्दकोष

क्वयेर (लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक) तथा महिलावादी शब्दकोष

A dictionary of Queer and Feminist vocabulary

लेखक तथा प्रकाशक : रुक्शना कपाली 'मिँजला'

संस्करण : प्रथम, ११४०

प्रकाशित मिति - ११४० थिंला २७, 23 Dec 2019

Paperback :

ISBN : 978-9937-0-6935-9

Price : 100 NRS.

स्वःप्रकाशित

लेखक तथा प्रकाशक - रुक्शना कपाली, क्वयेर युवा समूह

rukshana.newa@gmail.com

भूमिका

विश्व मानचित्रमा हेर्दा दक्षिण एसियामा नेपाललाई लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक जनसंख्या प्रति प्रगतिशील देशका नाममा चिनिन्छ। लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, वा छोटकरीमा भन्नुपर्दा यसको पर्यायवाची शब्द क्वयेर, आन्दोलन नेपालमा आरम्भ भएको दुई दशक भइसक्यो। यस लामो समयको दौरानमा आन्दोलनले विभिन्न रूप स्वरूप, चुनौती र उपलब्धीहरू अनुभव गर्दै गएको छ। नेपालका समाजहरू जहाँ लैङ्गिकताका विषयलाई दुई अनम्य कोष्ठकमा सीमित राखिन्छ र यौनिकताका विषयमा खुलेर बोल्न नहुने समाजमा यस आन्दोलनले यी सामाजिक अवधारणाका कारण सदियौँ देखि कुण्ठित रहेका समुहहरूका निम्ति वकालत गर्दै विभिन्न समाजिक र राजनीतिक रूपान्तरण को प्रयास गरेको छ ।

यस आन्दोलनका उतारचढावको यसै शिलशिलामा यी विषयहरू माथि अझै थप स्पष्ट पार्न र यस अवधारणालाई अभिलेखिकरणको मार्फत समाजमा उजागर गर्नका निम्ति स्रोतहरू उत्पादन हुनुपर्छ भन्ने मान्यतामा आधारित म एवं मेरो समूह 'क्वयेर युवा समूह'बाट लेखन कार्य धेरै गर्यौँ। अनलाइन ब्लग मार्फत् होस् वा छोटो-छोटो लेखनहरू मार्फत स्रोत निर्माण गर्न कार्यलाई निरन्तरता दियौँ।

मेरो मुख्यतः रूची भाषाविज्ञानमा रहेको हुनाले पनि भाषा तथा क्वयेर दुई विषयको मध्यास्तमा काम गर्न मलाई निकै इच्छा थियो। यसै क्रममा मैले "नेपालभाषामा लैङ्गिकता तथा यौनिकता सम्बन्धी शब्दहरू" नामको पहिलो पुस्तक प्रकाशन गरेँ। भाषाविज्ञ विष्णु चित्रकार लगायतका केही नेपालभाषा ज्ञाताहरूको सहयोगमा मेरो मातृभाषामा पनि क्वयेर व्यक्तिहरू सम्बन्धी शब्द निर्माण तथा संकलनको प्रयास गरेँ। समयको केही अन्तराल पछी नेपाली भाषामा पनि यस्ता कार्यहरू खासै नभएको र हुनुपर्ने आवश्यकता महसुस भएकाले सर्वप्रथम "लैङ्गिकता र यौनिकता सम्बन्धी त्रैभाषिक शब्दसंग्रह" प्रकाशित गरेँ जसमा लैङ्गिकता र यौनिकता सम्बन्धी शब्दहरू नेपालभाषा, नेपाली र अङ्ग्रेजीमा सूची बनाएँ। त्यसपछीको अर्को प्रकाशन शब्दकोष रह्यो। लैङ्गिकता र यौनिकता सम्बन्धी नेपाली भाषामा शब्दकोष निर्माण गरी प्रकाशन गरेँ। त्यसै शब्दकोषको एक अंशको रूपमा यो क्वयेर शब्दकोषको निर्माण पनि भयो।

यौनिकता र लैङ्गिकता सम्बन्धी शब्दकोष निर्माण प्रकृया निकै नै रमाइलो थियो। यौनिकताका विभिन्न शब्दवलीहरूको संकलन गरियो। उक्त शब्दकोषमा मलाई एउटा विडम्बना पनि थियो। समाजमा अपमानजनक, अश्लील वा slang भनिएका शब्दहरू समावेश गर्ने सम्बन्धी द्विविधा भएको थियो। तैपनि मैले त्यस्ता शब्दहरू समेत त्यस शब्दकोषमा समावेश गरेँ। उक्त शब्दकोष अलि सघन नै थियो। सामान्य प्रयोगका शब्दहरूदेखि लिएर विभिन्न यौन आशन, यौन चाहना, लयागत "उग्र" विषयवस्तु पनि समावेश भयो। सहमतीय यातना सहितको यौन अभ्यास जस्तै गुनुत्वरीडाष्टी (BDSM) र त्यस सम्बन्धीका शब्दवालीहरू, विशेषतः यौन चलचित्र (porn) वेबसाइट वा क्षेत्रमा प्रयोग गरिने शब्दहरू समेत समावेश भएको थियो।

उक्त शब्दकोषको प्रकाशन तथा वितरण पश्चात समाजमा अश्लील र "उग्र" शब्दहरू मानिने शब्दहरू उल्लेख नभएको; तथा उक्त शब्दकोष १८ वर्ष मुनीका व्यक्तिहरूलाई प्रदान गर्न उपर्युक्त महसुस नभएको; एवं यौनिकता र लैङ्गिकताको विशाल व्यापकतामा क्वयेर विषयवस्तुहरू सानो विम्भ हुने र क्वयेर विषयवस्तु नै केन्द्रित केही प्रकाशन हुनुपर्ने आवश्यतका महसुस भएकाले यसमा काम गर्न सुरु गरियो।

क्वयेर युवा समूहले सन् २०१९ डिसेम्बरमा नेपालकै पहिलो अनलाइन क्वयेर शब्दकोष प्रकाशित गरेको थियो। लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक (क्वयेर) का बारेमा समाजमा कुराकानी र संवाद हुनुपर्छ र यस संवादको सहजीकरणमा शब्दभण्डारको आवश्यकता छ। अङ्ग्रेजी लगायत विश्वका कैयौँ भाषामा क्वयेर सम्बन्धीका शब्दभण्डार स्थापित भएर निरन्तर विकास हुने क्रममा छ। नेपालको सन्दर्भमा यस्ता शब्दभण्डार खासै प्रयोग गरिँदैन वा छैन किनभने हाम्रो समाजमा अझै यस विषयलाई लाञ्छनायुक्त ढङ्गले हेरिन्छ। क्वयेर विषयवस्तुले सामाजिक मूलधारमा स्थान पाउने लक्ष्यमा यो शब्दकोषको निर्माण भएको हो।

म आशा गर्दछु कि यस शब्दकोषले लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक (क्वयेर) सम्बन्धीका विभिन्न शब्दवालीहरूलाई परिचित गराउँदै एउटा महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा रहनेछ।

ढाँचा

शब्द / शब्दको उच्चरण / अङ्ग्रेजी अनुवाद (शब्दको स्रोत) वा (सांक्षेप्तीकरण) [शब्दको विग्रह] पदवर्ग. शब्दको अर्थ ; (उदाहरण)

- उक्त शब्द सँग अर्को शब्द आएमा त्यसको अर्थ

अनावासीय / अनाबसिय / (तत्स.) [अन् + आवसीय] वि. आवसीय नभएको ; आवास नभएको (उदा. होस्टेल नभएको बिहान घरबाट आउने राती घरमै फर्कने विद्यालय एक प्रकारको अनावसीय विद्यालय हो)

- विद्यार्थी ना. ती विद्यार्थी जो आवासमा बसिरहेका छैनन्

सांक्षेप्तीकरण

अनु. - अनुकरणात्मक शब्द
आ. - आगन्तुक शब्द
उदा. - उदाहरण
क्रि. – क्रियापद
तत्स. - तत्सम शब्द
तद. - तद्भव शब्द
ना. - नाम
वि. - विशेषण
सर्व. - सर्वनाम
सां. -सांक्षेप्तीकरण
हे. – हेर्नुहोस्

नेपाली भाषाका शब्दकोषहरूमा प्रयोग वर्णानुक्रम : अ आ इ ई उ ऊ ऋ ए ऐ ओ औ क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ ड ढ ण त थ द ध न प फ ब भ म य र ल व श ष स ह क्ष [क् + ष], त्र [त् + र], ज्ञ [ज् + ञ] सोही वर्णानुक्रममा

अ

अन्तर्गैरद्वयसांख्याउनिक tercetrosexual ना. अन्तर्लिङ्गी गैर-द्वयसांखिक तर्फ यौन तथा प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

अन्तर्पुरुष्याउनिक terandosexual ना. अन्तर्लिङ्गी पुरुष तर्फ यौन तथा प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

अन्तर्महिल्याउनिक tergynesexual ना. अन्तर्लिङ्गी महिला तर्फ यौन तथा प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

अन्तर्लिङ्गी intersex (तत्स) [अन्तर् + लिङ्ग + ई] ना. पुलिङ्गी र स्त्रीलिङ्गी शरीरका परम्परागत अवधारणाहरूमा नअटाउने यौन विशेषताहरू जस्तै यौनाङ्ग, प्रजनन ग्रन्थी तथा गुणसुत्रको ढाँचा भएका व्यक्तिहरू ; एउटा छाता शब्द जसमा पुलिङ्गी वा स्त्रीलिङ्गीको परिभाषामा छुट्याउन नसक्ने यौनाङ्ग, प्रजनन ग्रन्थी तथा गुणसुत्रको ढाँचा सहितका यौन विशेषता भएका व्यक्तिहरू पर्दछन्
- **व्यक्ति प्रति घृणा** intersexphobia

अन्तर्वर्गियता intersectionality (तत्स.) [अन्तर् + वर्ग +इय + ता] ना. (सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा प्रयोग गरिने) सामाजिक उत्पीडन, विभेद र सिमान्तकरणका सबै आधारहरू एक अर्कासँग गाँसिएको र अन्तरसम्बन्धित रहेको मान्यतामा आधारित सिद्दान्त ; सामाजिक न्यायको क्षेत्रका प्रयोग गरिने एक सिद्दान्त जसमा विभेदको कुनै एक आधारलाई उक्त समाजमा व्याप्त विभेदका अन्य आधारहरूसँगको तुलना, अन्तरसम्बन्ध, र त्यसको संजाललाई विशेषणात्मक दृष्टिकोणले हेरिन्छ (उदा. महिला आन्दोलका क्षेत्रमा महिला भएकै कारणले लैङ्गिकताको आधारमा भोग्ने विभेदमा दलित महिलाहरूले दलित भएको र महिला भएको दुईवटा आधारमा भोग्ने विभेद महिला आन्दोलनको एक अन्तर्वर्गिय विषय हो ।)

अपाङ्गता भएका महिला विरोधी misogyable वि. अपाङ्गता भएका महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; अपाङ्गता भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

अप्रणयात्मक अयौनिक aromantic asexual ना. कुनै प्रकारको प्रणयात्मक भावना पनि नहुने, प्रणयात्मक भावना शून्य अयौनिक व्यक्तिहरू

अयौनात्मक प्रणय aromantic (तत्स.) [अ + यौन + आत् + मक] ना. यौन भावना रहित प्रणय

अयौनिक / अयौनिक् / asexual (तत्स.) [अ + यौन + इक] वि. अरु प्रति यौन आकार्षण नहुने व्यक्ति ; यौन आकर्षण अनुभवहीन व्यक्ति

अयौनिकता asexuality (तत्स.) [अ + यौन + इक + ता] ना. अरु प्रति यौन आकार्षण नहुनु ; यौन आकर्षण अनुभवहीन

अर्धपुरुष / अर्धपुरुस् / demiman (तत्स.) [अर्ध + पुरुष] ना. आधि रूपमा पुरुषको पहिचान भएपनि, आधि रूपमा भने लैङ्गिक तरलता हुने व्यक्ति ; आफूलाई पुरुषकै रूपमा हेरेपनि अर्धहद सम्म तरल लैङ्गिकता भएका व्यक्ति

अर्धप्रणयात्मक अयौनिक demiromantic asexual ना. भावनात्मक सम्बन्ध प्रगाढतामा प्रणयात्मक भावना हुने अयौनिक व्यक्तिहरू

अर्धमहिला demiwoman (तत्स.) [अर्ध + महिला] ना. आधि रूपमा महिलाको पहिचान भएपनि, आधि रूपमा भने लैङ्गिक तरलताहुने व्यक्ति ; आफूलाई महिलाकै रूपमा हेर्रेपनि अर्धहद सम्म तरल लैङ्गिकता भएका व्यक्ति

अर्धयौनात्मक प्रणय demiromantic (तत्स.) [अर्ध + यौन + आत् + मक] ना. १. अरु व्यक्तिसँग भावनात्मक निकटता अनुभव गरिसकेपछी मात्र महसुस हुने प्रणय । २. प्रणय अनुभव गर्नका निम्ति भावनात्मक निकटता महसुस हुनुपर्ने

अर्धयौनिक / अर्धयौनिक् / demisexual (तत्स.) [अर्ध + यौन + इक] वि. १. भावनात्मक रूपले सब्बल सम्बन्ध नजोडिएसम्म यौन आकर्षण वा कुनै प्रकारको प्रणयात्मक आकर्षण महसुस नहुने व्यक्ति

अर्धलिङ्गी demigender (तत्स.) [अर्ध + लिङ्ग + ई] ना. ती व्यक्तिहरू जो आधि रूपमा एउटा लैङ्गिकता सँग सम्बन्ध राख्छन्, र आधि रूपमा भने तरल लैङ्गिकताका हुन्छन्

अलिङ्गी agender (तत्स.) [अ + लिङ्ग + ई] ना. लैङ्गिकता नभएका व्यक्तिहरू ; आफूलाई कुनै पनि लैङ्गिकतासँग सम्बन्ध नभएको भनी पहिचान गर्ने व्यक्तिहरू ; जो आफूलाई न पुरुष भएको अनुभव गर्छन् न महिला भएको ; पुरुष पनि होइन र महिला पनि होइन भनेर चिनाउने व्यक्तिहरू

अश्वेत महिला विरोधी misogynoir वि. अश्वेत महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; अश्वेत भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

आ

आत्मासातित् पारद्वेषिता internalized transphobia (तत्स.) ना. १. सामाजिक रूपमा व्यापक पारलिङ्गीविरोधी धारणाहरूलाई पारलिङ्गी व्यक्तिहरूले नै आत्मसात् गर्नु ; २. पारलिङ्गी व्यक्तिहरू प्रति समाजले सिकाएका विभेदपूर्ण धारणाहरूलाई पारलिङ्गी व्यक्तिहरूले नै मनन गरी स्वःलाञ्छना लगाउनु र त्यही अनुरूप व्यवहार गर्नु ; ३. पारलिङ्गी व्यक्ति प्रति रहेका विभेदकारी धारणामा सामाजिकरण हुनाले पारलिङ्गी व्यक्तिहरूले नै सोलाई सत्य मानी आत्मसात गर्नु

आत्मासातित् महिलाविरोधी धारणा internalized misogyny (तत्स.) ना. १. सामाजिक रूपमा व्यापक महिलाविरोधी धारणाहरूलाई महिलाहरूले नै आत्मसात् गर्नु ; २. महिला प्रति समाजले सिकाएका विभेदपूर्ण धारणाहरूलाई महिलाहरूले नै मनन गरी स्वःलाञ्छना लगाउनु र त्यही अनुरूप व्यवहार गर्नु ; ३. महिला प्रति रहेका विभेदकारी धारणामा सामाजिकरण हुनाले महिलाहरूले नै सोलाई सत्य मानी आत्मसात गर्नु

आत्मासातित् लिङ्गविभेद internalized sexism (तत्स.) ना. १. सामाजिक रूपमा

सिकिएका लिङ्गविभेदपूर्ण व्यवहार तथा धारणाहरूलाई आत्मसात गर्नु ; २. आफ्नै लिङ्ग प्रति समाजले सिकाएका विभेदपूर्ण धारणाहरूलाई मनन गरी स्वःलाञ्छना लगाउनु र त्यही अनुरूप व्यवहार गर्नु ; ३. आफ्नै लिङ्ग प्रति रहेका विभेदकारी धारणामा सामाजिकरण हुनाले सोलाई सत्य मानी आत्मसात गर्नु

आत्मासातित् विषमयौनिकतावादी धारणा internalized heterosexism (तत्स.) ना. १. सामाजिक रूपमा व्यापक विषमयौनिकतावादी धारणाहरूलाई समयौनिक, द्वयौनिक वा गैर-विषयमयौनिक व्यक्तिहरूले नै आत्मसात् गर्नु

आदिवासी महिला विरोधी misogynindi वि. आदिवासी महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; आदिवासी भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

आन्तरण transition ना. जन्मँदा निर्धारित गरिएको लैङ्गिकताबाट आफ्नो स्वअनुभूतीको लैङ्गिकता हासिल गर्ने वा सो अनुरूप जीवन यापन गर्ने

आन्तर्लिङ्गी endosex (तत्स) [आन्तर् + लिङ्ग + ई] ना. पुलिङ्गी र स्त्रीलिङ्गी शरीरका टिपिकल धारणाहरूमा अटाउने यौन विशेषताहरू जस्तै यौनाङ्ग, प्रजनन ग्रन्थी तथा गुणसुत्रको ढाँचा भएका व्यक्तिहरू ; सामाजिक मान्यता र परिभाषा अनुसार पुलिङ्गी र स्त्रीलिङ्गी शरीर तथ यौन विशेषताहरूलाई जनाउन प्रयोग गरिने एउटा छाता शब्द

इ

इङ्गित / इङ्गित् / assigned (तत्स.) [इङ्ग + इत] वि. औँल्याइएको, संकेत गरिएको, यसो हो भनी निर्धारण गरिएको

- लिङ्ग assigned sex ना. कुनै बच्चा जन्मन बित्तिकै नीजको बाहिरी यौनाङ्ग हेरी सामाजिक मान्यता अनुसार निर्धारण गरिदिएको लिङ्ग

ए

एफेमिनेट /एफेमिनेट्/ effeminate (आ. अङ्ग्रेजी) वि. महिला जस्तो, नारीत्व झल्कने पुरुष

औ

औपनिवेशिक लैङ्गिक भूमीका colonial gender norms ना. लैङ्गिकताका ती परिभाषा वा भूमीका जुन औपनिवेशिक शासनले लागु गरे वा लादे

क

कञ्जबन्धन / कन्जबन्धन् / tucking (तद.) ना. आफ्नो शिश्नको आकार कपडा बाहिरबाट नदेखाउनका निम्ति अपनाइने विधि ; शिश्नलाई लुकाउने हेतुले अपनाइने विधि (उदा. विशेष गरी पारलिङ्गी महिला र पुदेस विषुपहिरणीहरूले विभिन्न विधिहरूबाट आफ्नो शिश्नको आकार पोशाक बाहिरबाट नदेखियोस् भनेर कञ्जबन्धन गर्ने गर्दछन्)

कल्याणधारी लिङ्गभेद benevolent sexism ना. प्रशंसा गरेझैँको लयमा वा माया स्नेह जताउने नीजको हितको लागि जस्तै कुरा राख्ने तर त्यस्ता कुराहरू लिङ्गभेदमा केन्द्रित वा जडित हुन्छ ; (उदा. महिलाहरूको त प्राकृतिक स्वभाव नै ममता र स्नेहले भरिएको हुन्छ र पालनपोषण गर्ने सब्बल गुण हुन्छ, त्यसैले महिलाहरूले बच्चा हुर्काउने सबै जिम्मा लिएर पुरुषहरू बच्चा हुर्काउने जिम्मेवारीबाट भाग्नु)

कातोए (आ. थाइ) ना. हे. काथोए

काथोए kathoey (आ. थाइ) ना. थाइ समाजमा पारलिङ्गी महिलाहरूलाई जनाउन प्रयोग गरिने शब्द

किन्नर (तद.) ना. हिन्दु मिथ्या अनुसार महिला र पुरुष दुबैको गुण भएको एक पात्र, कतिपय भारतीय समाजहरूमा आफूलाई पहिचान गर्न यो शब्दको पनि प्रयोग गरिन्छ

कुएर हे. क्वयेर

कुयेर हे. क्वयेर

केथालिङ्गी gender questioning (तत्स.) ना. एउटा शब्दवाली जुन आफ्नो लैङ्गिकता बारे अझै एक्स्प्लोर गरी रहेका व्यक्तिहरूले प्रयोग गर्छन् ; लैङ्गिकताको विविधतामा 'म को हुँ' भन्ने जिज्ञासा अझै रहेका र आफ्नो बारेमा अझै जान्ने प्रयास गर्दै गरेका र 'म यही हुँ है' भनेर दाबी नगरेका व्यक्तिहरू

कोथी kothi (आ. भारत) ना. नारीत्व भएका पुरुषहरू ; पुरुषहरू जो अरु पुरुषहरूसँग यौन सम्पर्क राख्दा महिलाको भूमीका निर्वाह गर्दछन्

कोयेर हे. क्वयेर

क्लक हुनु clocking क्रि. (पारलिङ्गी व्यक्तिहरूको सवालमा) कुनै पारलिङ्गी व्यक्ति जसलाई हेरेर मात्र पारलिङ्गी भनेर चिन्न सक्नु ; कुनै पारलिङ्गी व्यक्तिलाई देख्दा खेरी ऊ पारलिङ्गी हो भनेर ठम्याउन सक्ने

क्वयेर queer (आ. अङ्ग्रेजी) वि. १. समाजमा 'सामान्य' भनी परिभाषित गर्न खोजिएका यौन विशेषता, लैङ्गिक पहिचान र/वा यौन अभिमुखिकरण भन्दा परका विविधता जनाउने छाता शब्द ; २. समाजले मान्यता प्रदान गरेको आन्तर्लिङ्गी शरीरहरू, त्याचलिङ्गी लैङ्गिक पहिचान र विषमयौनिक यौन अभिमुखिकरण बाहेकका यौन विशेषता, लैङ्गिक पहिचान र यौन अभिमुखिकरणलाई जनाउने छाता शब्द ; ३. जो व्यक्तिहरू आन्तर्लिङ्गी, त्याचलिङ्गी र/वा विषयमयौनिक होइनन् ; ४. स्त्रीलिङ्गी वा पुलिङ्गी परिभाषामा अटाउन सक्ने शारीरिक विविधता भन्दा परका शारीरिक विविधता भएका व्यक्तिहरू, जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका पुरुषहरू र जन्मँदा

यौनाङ्गको आधारमा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका महिलाहरू भन्दा परका लैङ्गिक विविधताहरू तथा पुरुष र महिला बीचको यौन र प्रणयात्मक आकर्षण भन्दा परका अनुभवहरूलाई समेट्ने व्यापक शब्द ;

- (अरु प्रयोगहरूमा) : समाजले 'सामान्य' कहल्याएको वा सामाजिक मूल्य मान्यतामा मेल खाने भन्दा फरक वा सामाजिक मूल्य मान्यतामा 'सामान्य' भनेर नमानिएका विषयवस्तु

- शास्त्र Queer studies : १. एक शैक्षिक शास्त्र जसमा क्वयेर विविधता बारे अध्ययन गरिन्छ र समाजमा 'सामान्य' कहलिएका लैङ्गिकता तथा यौनिकताका परिभाषाहरू माथी प्रश्न गरिन्छ ; २. क्वयेर पहिचानहरू तथा विविधता बारे व्यापक अध्ययन गर्ने शास्त्र

क्वयेरद्वेषिता queerphobia ना. लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक जनसंख्या प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : क्वयेरद्वेषी Queerphobic)

क्वयेरलिङ्गी (आ.) हे. लैङ्गिक क्वयेर

क्वीयर हे. क्वयेर

क्षणिक त्याचलिङ्गी विशेषाधिकार conditional cisgender privilege ना. कुनै पारलिङ्गी व्यक्ति, ऊ पारलिङ्गी हो भन्ने विषय अरुलाई थहा नहुन्जेल वा उसले नभनुन्जेल एक त्याचलिङ्गी व्यक्तिकै हैसियतले पाउने व्यवहार जुन ऊ पारलिङ्गी हो भन्ने थहा पाउनासाथ गुम्दछ ; अरु कसैले आफू पारलिङ्गी भन्ने विषय थहा नपाउन्जेल पाइने समान व्यवहार जुन थहा पाउन बित्तिकै सामाजिक यथार्थको विभेदपूर्ण व्यवहारमा परिणत हुन सक्छ

ख

खुलाइदिनु to out (someone), outing (तत्स.) क्रि. अर्को व्यक्तिको लैङ्गिक पहिचान वा यौन अभिमुखिकरण (कतिपय अवस्थामा यौन विशेषता)को बारेमा नीजको सहमती बिना नै तेस्रो व्यक्तिलाई भनिदिनु ; अर्को व्यक्ति क्वयेर विविधता अन्तर्गत पर्दछ भनेर तेस्रो व्यक्ति(हरू)लाई खुलासा गरिदिनु

खुलेर आउनु (तत्स.) क्रि. हे. खुल्नु

खुल्नु to come out (तत्स.) क्रि. (क्वयेर क्षेत्रको प्रयोगमा) सबै मानिसहरू कि त्याचलिङ्गी कि विषमयौनिक भनेर पूर्वनिर्धारित सोच बनाएको सामाजिक अवस्थामा आफ्नो लैङ्गिक पहिचान वा यौन अभिमुखिकरण सो भन्दा फरक वा क्वयेर पहिचान अन्तर्गत पर्छ वा आफूले अनुभव गर्ने वास्तविक लैङ्गिक पहिचानको बारेमा अर्को व्यक्तिलाई खोल्नु वा भन्नु, कतिपय अवस्थामा अन्तर्लिङ्गी विविधता पनि नहुर्केसम्म थहा नहुने भएकाले त्यस्ता अवस्थामा पनि लागू हुन्छ ; आफू क्वयेर विविधता अन्तर्गत पर्छ भनेर अरुलाई बताउनु ; आफ्नो लैङ्गिक पहिचान वा यौन अभिमुखिकरण (कतिपय अवस्थामा यौन विशेषता) समाजले अनुमान गरेको भन्दा भिन्न हो भनेर अरुलाई भन्नु

खुस्रा khusra (आ. पञ्जाबी) ना. पञ्जाबी समाजमा तेस्रोलिङ्गीहरूको समुदाय

खैर्याउनिक graysexual (तत्स.) [खैरो + यौन + इक] वि. १. यौन भावना हुनु र नहुनु बीचको

मध्यस्त खैरो क्षेत्रको अनुभव भएका व्यक्तिहरू ; यौनिक हुनु र अयौनिक हुनु दुई अनुभवको बीचमा रहेको खैरो क्षेत्रका अनुभव हुने व्यक्तिहरू ; २. सामान्यतः यौन आकर्षण अनुभव नभएपनि कहिलेकाहीँ हुने, यौन आकर्षण अनुभव भएपनि यौन सम्बन्ध राख्ने चाहना न्यून हुने, वा यौन आकर्षण र यौन सम्बन्ध राख्ने चाहना अनुभव गरे पनि त्यसलाई व्यवहारमा उतार्न सक्ने जतिको सब्बल चाहना नहुने व्यक्तिहरू

खैर्याउनिकता graysexuality (तत्स.) [खैरो + यौन + इक + ता] ना. १. अरु व्यक्ति प्रति यौन भावना हुनु र नहुनु बीचको मध्यस्त ; यौन आकर्षणको अनुभव हुनु र यौन आकर्षण रहित हुनु दुईको बीचमा ; २. यौनिक हुनु र अयौनिक हुनु दुई अनुभवको बीचमा रहेको खैरो क्षेत्रका अनुभवहरूलाई बुझाउने छाता शब्द

ख्वाजासिरा khwajasira (आ. उर्दू) ना. पाकिस्तानी समाजमा महिला र पुरुषको परिभाषामा आफूलाई नराख्ने व्यक्तिहरूको समाज, जसको आफ्नै छुट्टै सामाजिक मूल्य मान्यता, रीतिथिति र परम्पराहरू हुन्छन् ; लैङ्गिक पहिचानको आधुनिक दृष्टिकोणभन्दा फरक यो अवधारणा अन्तर्गत सामाजिक मूल्य मान्यताको महिला र पुरुष बहेकका व्यक्तिहरूको सामाजिक संस्था

ग

ग.य.क्ति. enby (सां.) गैर द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्ति

गर्भवत् pregnant person (तत्स.) [गर्भ + वत्] ना. गर्भधारण गरेका व्यक्ति

गैयद्वेषिता enbyphobia ना. गैर-द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : गैयद्वेषी Enbyphobic)

गैर-द्वयसांखिक non-binary (तत्स.) [गैर + द्वय + संख्या + इक] वि. (लैङ्गिकता) द्वयसांखिक लैङ्गिक व्यवस्था अन्तर्गत नअटाउने लैङ्गिक पहिचानहरू जनाउने छाता शब्द

- **व्यक्ति प्रति घृणा** enbyphobia ना.

गैरद्वयसांख्याउनिक skoiliosexual / cetrosexual (तत्स.) [गैर + द्वय + संख्या + यौनिक] वि. गैर-द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्तिहरू तर्फ आकर्षण अनुभव गर्ने व्यक्तिहरू

गैरानुरूपलिङ्गी gender non-conforming (तत्स.) [गैर + अनुरूप + लिङ्ग + ई] वि. आफूलाई लैङ्गिकताको कुनै परिभाषा अनुरूप नठान्ने ; पुरुषत्व र नारीत्वको परम्परागत परिभाषामा आफ्नो लैङ्गिक प्रस्तुतीकरण नअटाउने व्यक्तिहरू

गौरव ध्वज pride flag ना. लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक वा क्वयेर विविधताको प्रतीक अथवा यसलाई चिनाउनका निम्ति प्रयोग गरिने झण्डाहरू

गौरव महिना pride month ना. विश्वमा क्वयेर अधिकार आन्दोलनको सुरुवात भएको स्टोनवाल दङ्गा घटेको महिना "जून" जसमा क्वयेर अधिकारलाई लक्षित विशेष कार्यक्रम, भेला तथा गौरव यात्राहरू हुने गर्दछ

गौरव यात्रा / गौरब् यात्रा / pride parade ना. संसारका विभिन्न कुनाहरूमा क्वयेर विविधताको दृश्यता, अधिकार र उत्सवका लागि निकालिने र्‍याली र जनभेला ; अधिकारको संघर्ष, दृश्यताको घोषणा र उत्सवको उत्सर्नले क्वयेर विविधताका व्यक्तिहरू तथा समर्थकहरू भेला हुने र र्‍यालि गर्ने कार्यक्रम

च

चिकित्सक आन्तरण medical transition ना.) आफ्नो लैङ्गिक पहिचानसँग मेल खाने ढङ्गमा आफ्नो शारीरिक देखावट र बनावटलाई परिवर्तन गर्न अपनाउने प्रकृया; (पारलिङ्गी महिलाहरूमा जस्तै स्तन बढाउने वा प्रत्यारोपण गर्ने, शरीरको रौँ फाल्ने वा नआउने बनाउने, शल्यक्रिया मार्फत शिश्नलाई योनीमा परिवर्तन गर्ने, इत्यादी प्रकृयाहरू हुन सक्छ । पारलिङ्गी पुरुषहरूमा स्तन घटाउने वा शल्यक्रियाद्वारा हटाउने, दाह्रि जुँगा पलाउने प्रकृया गर्ने, योनीलाई शिश्नमा रूपान्तरण गर्ने, इत्यादी प्रकृया हुन सक्छ ।)

ज

ज.त्रि.इ. AFAB (सां.) जन्मँदा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका व्यक्ति

ज.पु.इ. AMAB (सां.) जन्मँदा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका व्यक्ति

जन्मँदा अन्तर्लिङ्गी इङ्गित गरिएका assigned intersex at birth ना. . कुनै बच्चा जन्मन बित्तिकै नीजको बाहिरी यौनाङ्ग अस्पष्ट वा दुबै भएको आधारमा नीजलाई अन्तर्लिङ्गी भनेर निर्धारण गर्ने काम

जन्मँदा इङ्गित गरिएको लिङ्ग sex assigned at birth ना. कुनै बच्चा जन्मन बित्तिकै नीजको बाहिरी यौन अङ्ग वा विशेषताको आधारमा नीजको लिङ्ग निर्धारण गर्ने काम

जन्मँदा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका assigned male at birth ना. कुनै बच्चा जन्मन बित्तिकै नीजको बाहिरी यौनाङ्ग शिश्न भएको आधारमा नीजलाई पुलिङ्गी भनेर निर्धारण गर्ने काम

जन्मँदा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका assigned female at birth ना. कुनै बच्चा जन्मन बित्तिकै नीजको बाहिरी यौनाङ्ग योनी भएको आधारमा नीजलाई स्त्रीलिङ्गी भनेर निर्धारण गर्ने काम

जोगप्पा (आ. कन्नड भाषा) ना. आफूलाई महिला र पुरुष भन्दा फरक मान्ने भारतको कर्नाटक राज्यमा येल्लम्मा देवीको भक्त मानिने एक समुदाय, यस समुदायमा लैङ्गिकताको कठोर परिभाषा नभएर तरल, खुल्ला र सीमामुक्त अभ्यास हुन्छ

जोग्ती (आ. भारतीय भाषाहरू) हिजडा समुदायको एक उप-समुदाय जसले आफ्नो जीवन कुनै एक ईश्वरको आराधना र भक्तिमा बिताउँछ र त्यही अनुरूप नै आफ्नो जीवनशैलीलाई यापन गर्छ

ट

टप / टप् / top वि. (समयौनिक पुरुष यौन सम्बन्धमा) जुन पुरुषले यौन सम्पर्कको बेला आफ्नो शिश्न अर्को पुरुषको गुदद्वारमा छिराउँछ

टप भर्स / टप् भर्स् / top verse वि. (समयौनिक पुरुष यौन सम्बन्धमा) भर्स पुरुष जसलाई मुख्यतः टप भूमीका निर्वाह गर्न मन लाग्छ ; टप र बटम दुबै भूमीका निर्वाह गर्न सकेपनि बढी रूची टप भूमीकामा हुने पुरुष

टमब्वाइ tomboy (आ. अङ्ग्रेजी) वि. परम्परागत रूपमा पुरुषले गर्नुपर्छ भनिएको शैलीमा पहिरन लगाउने महिला ; परम्परागत रूपमा नारीत्व झल्कने भनेर मानिएको आचरण मन-नपराउने र परम्परागत रूपमा पुरुषले गर्ने प्रकारको गेट-अपमा हुन मनपराउने महिला

टोकन token ना. (सामाजिक न्याय) १. कुनै उत्पीडित वा सिमान्कृत समूह वा वर्गबाट देखावटीका लागि मात्र सहभागी, समावेश र प्रतिनिधित्व गराइएका ; २. गर्ने इच्छा नभएर गर्नका निम्ति मात्र गरेको प्रवृत्तिमा कुनै सिमान्कृत, अल्पसङ्ख्यक वा उत्पीडित समूहबाट प्रतीकात्मक रूपमा सहभागी वा प्रतिनिधित्व गराइएका ; विशेष गरी थोरै र न्यून संख्यामा ताकि उनीहरू त्यहाँ भएर पनि शक्ति पदानुक्रममा कुनै ठोस कदम चलाउन सकिन्न

टोकनवाद tokenism ना. (सामाजिक न्याय) १. कुनै उत्पीडित वा सिमान्कृत समूह वा वर्गबाट देखावटीका लागि मात्र सहभागी, समावेश र प्रतिनिधित्व गराउने अभ्यास ; २. गर्ने इच्छा नभएर गर्नका निम्ति मात्र गरेको प्रवृत्तिमा कुनै सिमान्कृत, अल्पसङ्ख्यक वा उत्पीडित समूहबाट प्रतीकात्मक रूपमा सहभागी वा प्रतिनिधित्व गराउने अभ्यास जसमा विशेष गरी उक्त समूहबाट थोरै र न्यून संख्यामा प्रतिनिधित्व गराइन्छ ताकि उनीहरू त्यहाँ भएर पनि शक्ति पदानुक्रममा कुनै ठोस कदम चलाउन नसकून्

ड

डेट / डेट् / date ना. १. प्रणयात्मक सम्बन्धको एक चरण जसमा दुई व्यक्तिहरू एक अर्काको बारेमा जान्न बुझ्न वा अझै जान्न र उनीहरू बीचको सम्बन्ध दीर्घकालीन रहन्छ कि रहँदैन वा उनीहरू एक अर्कासँग बस्न सक्छन् कि सक्दैनन् भनेर मूल्याङ्कल गर्ने हेतुले गर्ने घनिष्ठ भेटघाट ; २. प्रेम सम्बन्धमा रहेका दुई व्यक्तिको भेटघाट ; ३. प्रेम सम्बन्ध वा कुनै प्रतिबद्ध सम्बन्धमा नबसी शारीरिक निकटता वा रमाईलोका निम्ति दुई व्यक्ति बीचको सम्बन्ध ; ४. प्रेम सम्बन्धमा बस्न सकिन्छ कि सकिँदैन भन्ने मूल्याङ्कन गर्नका निम्ति दुई व्यक्ति बीचको भेटघाट

त

तरल लैङ्गिकता भएका व्यक्ति वि. हे. द्रवलिङ्गी

तृतियवादी trinarist वि. तेस्रोलिङ्गी भनेर पहिचान गर्ने व्यक्तिहरूलाई स्वीकार्ने तर लैङ्गिकताको विविधतालाई विरोध गर्ने, पारलिङ्गी र गैर-द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्तिहरूलाई घृणा गर्ने; तीनवटा लिङ्गको संकीर्ण परिभाषामा विश्वास गर्ने; पारलिङ्गी महिलालाई महिला, पारलिङ्गी पुरुषलाई पुरुष नगन्ने, महिला र पुरुषको त्याचलिङ्गी केन्द्रित धारणा बोक्ने (द्वयसांखिक लैङ्गिक व्यवस्थाको विरोध गरेपनि), अरु गैर-द्वयसांखिक लैङ्गिक पहिचान जस्तै द्रवलिङ्गी, क्वयेरलिङ्गी, गैरानुरूपलिङ्गी, अलिङ्गी, दुईलिङ्गी, मिश्रितलिङ्गी, इत्यादीलाई नस्वीकार्ने

तेस्रोलिङ्गी third gender ना. दक्षिण एसियाली (श्रीलङ्का बाहेक) महिला र पुरुष भन्दा फरक मानिने अथवा महिला र पुरुषको परिभाषा भन्दा फरक र भिन्न भनी पहिचान गर्ने व्यक्तिहरू ; महिला पनि होइन र पुरुष पनि होइन एवं आफू तीभन्दा छुट्टै रहेको पहिचान गर्ने व्यक्तिहरू

त्याचपुरुष्याउनिक cinesexual ना. त्याचलिङ्गी पुरुष तर्फ यौन र प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

त्याचमहिल्याउनिक cindrosexual ना. त्याचलिङ्गी महिला तर्फ यौन र प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

त्याचरट / त्याचरट् / cispeating [त्याच + रटनं] जब कुनै पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्ति टिप्पणी वा विचार प्रकट गर्छ, ती टिप्पणी वा विचारलाई महत्व नदिनु, तर त्यही टिप्पणी वा विचारलाई कुनै त्याचलिङ्गी व्यक्तिले दोहोर्याएमा त्यसलाई धेरै भाउ दिनु वा अझै मान्य पुष्टि गर्नु (उदा. हामी पारलिङ्गीहरूको अधिकार सुनिश्चित गर्न भनी संसदमा त्यत्रो अनुरोध गरेँ कसैले वास्ता गरेन, तर त्यही संसदको एक त्याचलिङ्गी पुरुष संसदले सोही कुरा भन्दा समितिको ध्यानाकर्षण भयो)

त्याचलिङ्गी (आ. त्याच - मिल्दो / अनुरूप, मराठी) cisgender वि. कुनै व्यक्ति जसको जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा इङ्गित गरिएको लिंग र लैङ्गिक पहिचान संरेखित हुन्छ वा समाजको अपेक्षा अनुसार मेल खान्छ

- **पुरुष** cisman जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका पुरुष
- **महिला** ciswoman जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका महिला
- **मुग्धी** cissexism मानवतामा त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरू मात्र हुन्छ, वा त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरू मात्र 'सामान्य' हुन् र यस बाहेकका लैङ्गिकताहरूलाई असामान्य मानेर अपहेलना तथा विभेद गर्ने संकुचित मान्यता
- **मुग्ध** cissexist मानवतामा त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरू मात्र हुन्छ, वा त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरू मात्र 'सामान्य' हुन् र यस बाहेकका लैङ्गिकताहरूलाई असामान्य मानेर अपहेलना तथा विभेद गर्ने संकुचित मान्यता भएका व्यक्तिहरू
- **केन्द्रित धारणा** ciscentrism त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरूलाई मात्र हुने गरी वा

मूलधारका संवादहरू त्याचलिङ्गीका निम्ति मात्र हुनु र जुनसुकै पनि व्यवस्था त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरूका वरपर मात्र घुम्नु, जसले विशेषतः त्याचलिङ्गी बाहेकका व्यक्तिहरूलाई मध्यनजरमा राख्दैन वा गन्दैन

त्याचव्याख्या cissplain [त्याच +व्याख्या] ना. त्याचलिङ्गी अभिभावकात्मक वर्णन ; कुनै त्याचलिङ्गी व्यक्तिले पारलिङ्गी र गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरूप्रति आफ्नो श्रेष्ठता जताउने हिसाबले दयालु भएर टिप्पणी दिनु वा व्याख्या गर्नु जसबारे ऊ भन्दा उसले व्याख्या गरिरहेको व्यक्ति नै जान्ने वा विज्ञ छ ; त्याचलिङ्गी श्रेष्ठता देखाउन वा जताउनका निम्ति नै अति-आत्मविश्वासका साथ पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई दिइने व्याख्या वा अर्ती ; आफ्नो त्याचलिङ्गी विशेषाधिकारको केन्द्रमा रहेको दृष्टिकोणबाट कुनै पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई अर्ती दिनु ; त्याचलिङ्गीमुग्धी पितृसत्तत्मक समाजमा त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरूले आफूले सबै जानेको भनी ज्ञान नभएका विषयमा पनि आफ्नो श्रेष्ठता जताउनका निम्ति पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई व्याख्या गर्ने वा अर्ती दिने प्रवृत्ति, जुन अक्सर हाम्रो सामाजिकरणले भित्री जडा गाडिदिएको हुन्छ र यस्ता प्रवृत्ति समान्यीकरण भइजान्छ

त्याचस्थिरदृष्टि cisgaze [त्याच + स्थिर + दृष्टि] १. पारलिङ्गी तथा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरू सहित संसार र संसारका सबै विषयवस्तु प्रति त्याचलिङ्गी व्यक्तिको नजर र दृषिकोणलाई मुख्य वा पूर्वनिर्धारित सर्वमान्य दृष्टिकोणका रूपमा लिनु ; २. पारलिङ्गी र गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरूले समाजमा भोग्नुपर्ने उत्पीडनलाई नजर अन्दाज गरी त्याचलिङ्गी विशेषाधिकारको मूल्यांकन नगरी त्याचलिङ्गीमुग्धी विचारमा आधारित सामाजिक पदानुक्रममाई सिरोपर गर्ने दृष्टिकोण ; ३. जुनसुकै विषयवस्तुलाई हेर्ने, मूल्याङ्कन गर्ने वा व्याख्या गर्ने दृष्टिकोणमा त्याचलिङ्गीमुग्धी नजरलाई प्रमुख, उच्च र सर्वमान्य स्थान दिने प्रवृत्ति

त्रयसांखिक लैङ्गिक व्यवस्था gender trinary ना. तीनवटा लैङ्गिकतालाई मात्र मान्यता दिने सामाजिक वा कानुनी व्यवस्था

थ

थिरुनङ्ङ (आ. गुजराती) ना. भारतको तमिल नाडू राज्यमा पारलिङ्गी महिलाहरूलाई जनाइने शब्द

थुवात्सत्ता kyriarchy (आ. नेपालभाषा : थुवाः - मालिक) ना. प्रभुत्व, अत्याचार, दमन र गुलामीको आधारमा निर्मित अन्तरसम्बन्धित सामाजिक व्यवस्था ; लिङ्गभेद, रङ्गभेद, अपाङ्गताविरोधी, समयौनिक विरोधी, पारलिङ्गी विरोधी, वर्गवादी, विदेशी प्रति घृणा, आर्थिक अन्याय, उपनिवेशवाद, सैन्यवाद, लगायतका पदानुक्रमिक व्यवस्था जसमा शक्तिको असामान बाँढफाँड हुन्छ र कुनै समूहको उत्पीडन निम्त्याउने सामाजिक संस्थाको अन्तर्जाल

द

दम्पत्ती spouse ना. १. वैवाहिक सम्बन्ध कायम गरेका दुई व्यक्ति ; २. आफूले वैवाहिक सम्बन्ध बाँधेको अर्को व्यक्ति

दलित महिला विरोधी misogylit वि. दलित महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; दलित भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

दाइ भेना ना. आफ्नो दाइ र उसको श्रीमान्

दिदी भाउजु ना. आफ्नो दिदी र उसको श्रीमती

दुईलिङ्गी bigender [दुई + लिङ्ग + ई] वि. महिला र पुरुष दुबै हुँ भनी पहिचान गर्ने व्यक्ति

देहाकृति body image ना. सौन्दर्य र शरीरको आकर्षण सम्बन्धी मानिसको धारणा

द्रवयौनिक / द्रवयौनिक् / sexually fluid person (तत्स.) [द्रव + यौन + इक] वि. यौन अभिमुखिकरण एवं यौनिकताका मामिलामा तरल भावना भएका व्यक्तिहरू ; एउटा निश्चित लैङ्गिकता तर्फ मात्र आकर्षित नहुने र यो भावना तरल रहने, कहिले कुनै लैङ्गिकता(हरू) तर्फ आकर्षित भए कहिले कुनै लैङ्गिकता(हरू) तर्फ हुने व्यक्तिहरू

द्रवयौनिकता fluid sexuality (तत्स.) [द्रव + यौन + इक + ता] ना. एउटा निश्चित लैङ्गिकता तर्फ मात्र आकर्षित नहुने र यो भावना तरल रहने, कहिले कुनै लैङ्गिकता(हरू) तर्फ आकर्षित भए कहिले कुनै लैङ्गिकता(हरू) तर्फ हुने

द्रवलिङ्गी gender fluid [द्रव - तरल, + लिङ्ग + ई] ना. पुरुषत्व देखि नारीत्वबीच झुलि रहने तरल स्वभावको लैङ्गिकता भएका व्यक्ति ; द्रवलिङ्गी व्यक्तिहरू कहिले आफूलाई एकदमै पुरुष जस्तै अनुभव गर्छन्, कहिले एकदमै महिला जस्तो अनुभव गर्छन् वा कहिले दुबै जस्तो अनुभव गर्छन् र उनीहरूको लैङ्गिकता तरल रहन्छ

- **व्यक्ति प्रति घृणा** fluophobia ना.

द्रवद्वेषिता fluophobia ना. द्रवलिङ्गी व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : द्रवद्वेषी Fluophobic)

द्वयसांखिक लैङ्गिक व्यवस्था gender binary ना. दुईवटा लैङ्गिकतालाई मात्र मान्यता दिने सामाजिक वा कानुनी व्यवस्था

द्वि-उत्कण्ठित / द्व-उत्कन्ठित् / bi-curious [द्व + उत् + कण्ठ + इत्] ना. कुनै विषयमयौनिक व्यक्ति जसलाई समयौनिक सम्बन्ध वा अनुभव राखी हेर्ने वा प्रयास गर्ने इच्छा छ

द्विद्वेषिता biphobia ना. द्वियौनिक व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : द्विद्वेषी Biphobic)

द्विप्रणयात्मक अयौनिक biromantic asexual ना. दुईटा लैङ्गिकता भएका व्यक्तिहरू प्रति प्रणयात्मक भावना हुने अयौनिक व्यक्तिहरू

द्वियसांखिक / द्वयसाङ्खिक् / binary [द्वय + संख्या + इक] वि. दुई संख्याको

द्वियौनात्मक प्रणय biromantic [द्व + यौन + आत् + मक] वि. दुईवटा लैङ्गिकता तर्फ महसुस हुने प्रणयात्मक भावना

द्वियौनिक / द्वयौनिक् / bisexual (तत्स.) [द्व + यौन + इक] वि. दुई वटा लैङ्गिकता तर्फ आकर्षित व्यक्ति

- **व्यक्ति प्रति घृणा** biphobia ना.

- **महिला विरोधी** bimisogyny ना. द्वयौनिक महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; द्वयौनिक भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

द्वियौनिकता bisexuality (तत्स.) [द्व + यौन + इक + ता] ना. दुई वटा लैङ्गिकता प्रति आकार्षण हुनु

न

नखुल्नु to remain in closet (क्वयेर व्यक्तिहरूको सवालमा) : आफू क्वयेर विविधता अन्तर्गत पर्दछ भन्ने विषय अरु व्यक्ति(हरू)लाई नभन्नु, नबताउनु वा नखुलाउनु

नगण्यकरण trivialize ना. कुनै विषयवस्तु, मुद्दा वा घटनालाई वास्ता गर्न योग्य वा गम्भीर रूपमा नठान्ने ; कुनै मुद्दालाई ध्यान दिन वा मुद्दा हो भनी मान्न गन्न आवश्यक नठान्नु

नाजुकुमार broflake (आ. नेपालभाषा) ना. आफ्नो पुरुष विशेषाधिकार र पुरुष भएकै कारणले पितृसत्तात्मक समाजमा पाउने शक्तिको अनुभूती घटेको वा आफूबाट गुमेको वा आफूले हक जमाउन नपाएको विषयमा अपमानित वा उदासिन हुने, अनावश्यक रूपमा अतिसंवेदनशील पुरुष

नाट्यगुरु राजा drag king ना. महिलाहरू जो परम्परागत रूपमा पुरुषको भनिएका पहिरण लगाएर पुरुष आदर्शरूप ग्रहण गर्दछन् ; तडकभडक भद्दा किसिमले पुरुषको पहिरण र गेट-अपमा रहेका कला प्रस्तुत गर्ने व्यक्तिहरू

नाट्यगुरु रानी drag queen ना. पुरुषहरू जो परम्परागत रूपमा महिलाको भनिएका पहिरण लगाएर महिला आदर्शरूप ग्रहण गर्दछन् ; तडकभडक भद्दा किसिमले महिलाको पहिरण र गेट-अपमा रहेका कला प्रस्तुत गर्ने व्यक्तिहरू

प

परिवर्तनात्मक समय in transition ना. (पारलिङ्गी व्यक्तिहरूको सवालमा) पुलिङ्गीबाट स्त्रीलिङ्गी वा स्त्रीलिङ्गीबाट पुलिङ्गी परिवर्तनका विभिन्न प्रकृया दौरान

पारद्वेषिता transphobia ना. पारलिङ्गी व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : पारद्वेषी Transphobic)

पारपुरुष्याउनिक trandrosexual ना. पारलिङ्गी पुरुष तर्फ यौन र प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

पारमहिल्याउनिक tragysexual ना. पारलिङ्गी महिला तर्फ यौन र प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

पारलिङ्गी transgender [पार + लिङ्ग + ई] वि. जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा इङ्गित लिंग भन्दा विपरीत वा त्यससँगको सामाजिक अपेक्षाभन्दा फरक लैङ्गिक पहिचान भएका

व्यक्ति

- **पुरुष** transman जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका पुरुष

- **महिला** transwoman जन्मँदा यौनाङ्गको आधारमा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका महिला

- **व्यक्ति प्रति घृणा** transphobia ना.

- **महिला विरोधी** transmisogyny ना. पारलिङ्गी महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; पारलिङ्गी भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

- **संहार** transocide ना. पारलिङ्गी भएकै कारण लैङ्गिकता आधारमा घृणाले प्रेरित हत्या

पारलिङ्गी ल्यूल्यूमि trans chaser (आ. नेपालभाषा : ल्यूल्यूमि : पछिपछि लाग्ने व्यक्ति) ना. त्यस्ता त्याचलिङ्गी व्यक्तिहरू जो पारलिङ्गी व्यक्तिहरू प्रति यौनिक रूपमा आकर्षित छन् तर पारलिङ्गी व्यक्तिहरूलाई परदेशिन् र केवल एक अन्धकार रहस्य वा यौन तृप्ती पूरा गर्ने साधन, वस्तुकरणको दृष्टिकोणले हेरिन्छ ; यो शब्द विशेष गरी पारलिङ्गी महिलाहरू बीच प्रयोग हुन्छ : जुन त्याचलिङ्गी पुरुषहरू आफूले पारलिङ्गी महिला मनपरेको भन्दै पारलिङ्गी महिलाहरूको पछिपछि लाग्छन् र पारलिङ्गी महिलाहरूलाई केवल यौन वस्तुको रूपम हेर्दछन् जो अक्सर पारलिङ्गी विरोधी वा अमैत्रीपूर्ण धारणा राख्ने एवं शोषणकारी र उत्पीडक व्यवहारको हुने गर्दछ

पारलिङ्गी वहिष्कारी कट्टरपन्थी त्याचलिङ्गी महिला Trans Exclusionary Radical Cisgender Women ना. ती त्याचलिङ्गी महिलाहरू जो पारलिङ्गी महिलाहरूलाई महिलाको मुद्दा र विषयवस्तुमा गन्दैनन् र पारलिङ्गी महिला लगायत पारलिङ्गीहरू प्रति घृणाको भावना राख्दछन् ; (पारलिङ्गी वहिष्कारी कट्टरपन्थी महिलावादी भन्दा कसैलाई वहिष्कार गर्नु, लैङ्गिक पहिचानको आधारमा घृणा गर्नु वा वहिष्कार गर्नु महिलावादी सिद्दान्त विपरीत भएकाले, त्यस्ता त्याचलिङ्गी महिलाहरूले आफूलाई महिलावादी भनेर दाबी गरेपनि यस्ता व्यवहार र धारणा महिलावादी धारणा होइनन् भनेर यो शब्दावलीको सुरुवात भएको हो)

पारलिङ्गी वहिष्कारी कट्टरपन्थी महिलावादी Trans Exclusionary Radical Feminists ना. महिलावादी धारणामा पारलिङ्गी महिलाहरूलाई समावेश नगर्ने वा महिलावादलाई पारलिङ्गी अधिकारको विरुद्धमा उभ्याउन प्रयास गर्ने र महिलाका विषयमा पारलिङ्गी महिलाहरूलाई मान्यता नदिने महिलावादीहरू

पारलिङ्यौनिक trans-attracted वि. पारलिङ्गी व्यक्ति तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक आकर्षण महसुस गर्ने

पावैया (आ. गुजराती) ना. भारतको गुजरात राज्यमा तेस्रोलिङ्गीहरूको एक समुदाय जसले बौचरा माताको मुख्य आराधना र भक्ति गर्छ

पास हुनु passing क्रि. (पारलिङ्गी व्यक्तिहरूको सवालमा) कुनै पारलिङ्गी व्यक्ति जसलाई हेरेर मात्र पारलिङ्गी भनेर चिन्न नसक्नु ; कुनै पारलिङ्गी व्यक्तिलाई देख्दा खेरी ऊ पारलिङ्गी हो भनेर ठम्याउन नसक्ने हुनु

पितृमञ्च / पित्रिमन्च् / manel [पितृ + मञ्च] ना. पुरुषहरू मात्र हुने मञ्च ; कुनै कार्यक्रमको मञ्चमा पुरुष वक्ताहरू मात्र हुनु ; पुरुषहरू मात्र भएको मञ्च, र केही गरी महिला राखेमा पनि असमानमित संख्यामा र राख्नका लागि मात्र राखिएको, उक्त महिला(हरू)ले खुल्ला रूपमा विचार पोख्ने निरुत्साहित गर्ने ढङ्गको मञ्च चरित्र

पितृमूलधार / पित्रिमुलधार् / malestream ना. पुरुष दृष्टिकोणमा केन्द्रित वा नितान्त पुरुष दृष्टिकोणबाट कोरिएको आधारलाई सर्वोपयोगी वा सबैलाई लागू गर्न सक्ने मान्नु ; लिङ्गिक उत्पीडन र त्यसले सबै क्षेत्रमा निम्त्याएका असमानतलाई बेवास्ता गरी पुरुषहरूकै विशुद्द नजररियाबाट कोरिएका आधारहरूलाई सबै जनसंख्यामा लागू हुन सक्ने भनेर मान्नु

पितृराज्य andocracy ना. सरकार वा राज्य जसमा शासक वा राज्यमा उच्च पदका सबैजना पुरुष हुन्छन्, र महिला भएपनि असमानमित संख्या निर्णायक भूमीकामा प्रभाव पार्न नसक्ने वा राख्नका निम्ति मात्र राखिएको

पितृवंशात्मक व्यवस्था patrilineage ना. पुरुष वा पिताको वंशलाई सर्वोपरी मानिने सामाजिक व्यवस्था ; सामाजिक व्यवस्था जसमा कुनै वंशको निर्धारण नीजको पिता र पुरुषको वंशका आधारमा हुन्छ

पितृसत्ता patriarchy ना. सामाजिक संथा र व्यवस्था जसमा पुरुषहरू प्राथमिक शक्तिधारी हुन्छन् र राजनीतिक नेतृत्व, नैतिक अधिकार, सामाजिक विशेषाधिकार र सम्पत्तीको नियन्त्रमा हावी हुन्छन् ; पुरुषहरूलाई शक्तिको केन्द्र बनाउने सामाजिक व्यवस्था

पुदेस MTF (सां) पुलिङ्गी देखि स्त्रीलिङ्गी

पुम्सरट / पुम्सरट् / hepeating [पुंस + रटनं] जब कुनै महिलाले टिप्पणी वा विचार प्रकट गर्छ, ती टिप्पणी वा विचारलाई महत्व नदिनु, तर त्यही टिप्पणी वा विचारलाई कुनै पुरुषले दोहोर्याएमा त्यसलाई धेरै भाउ दिनु वा अझै मान्य पुष्टि गर्नु

पुम्सव्याख्या mansplain [पुंस +व्याख्या] ना. पुरुष अभिभावकात्मक वर्णन ; कुनै पुरुषले महिला र गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरूप्रति आफ्नो श्रेष्ठता जताउने हिसाबले दयालु भएर टिप्पणी दिनु वा व्याख्या गर्नु जसबारे ऊ भन्दा उसले व्याख्या गरिरहेको व्यक्ति नै जान्ने वा विज्ञ छ ; पुरुष श्रेष्ठता देखाउन वा जताउनका निम्ति नै अति-आत्मविश्वासका साथ महिला वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई दिइने व्याख्या वा अर्ती ; आफ्नो पुरुष विशेषाधिकारको केन्द्रमा रहेको दृष्टिकोणबाट कुनै महिला वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई अर्ती दिनु ; पितृसत्ततमक समाजमा पुरुषहरू आफूले सबै जानेको भनी ज्ञान नभएका विषयमा पनि आफ्नो श्रेष्ठता जताउनका निम्ति महिला वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई व्याख्या गर्ने वा अर्ती दिने प्रवृत्ति, जुन अक्सर हाम्रो सामाजिकरणले भित्री जडा गाडिदिएको हुन्छ र यस्ता प्रवृत्ति समान्यीकरण भइजान्छ

पुम्सस्थिरदृष्टि mangaze [पुंस + स्थिर + दृष्टि] १. महिला तथा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरू सहित संसार र संसारका सबै विषयवस्तु प्रति पुरुषको नजर र दृषिकोणलाई मुख्य वा पूर्वनिर्धारित सर्वमान्य दृष्टिकोणका रूपमा लिनु ; २. महिला र

गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरूले समाजमा भोग्नुपर्ने उत्पीडनलाई नजर अन्दाज गरी पुरुष विशेषाधिकारको मूल्यांकन नगरी पुरुषको लैङ्गिकतामा आधारित सामाजिक पदानुक्रममाई सिरोपर गर्ने दृष्टिकोण ; ३. जुनसुकै विषयवस्तुलाई हेर्ने, मूल्याङ्कन गर्ने वा व्याख्या गर्ने दृष्टिकोणमा पुरुष नजरलाई प्रमुख, उच्च र सर्वमान्य स्थान दिने प्रवृत्ति

पुम्सानुमोदन / पुम्सानुमोदन् / bropropriating [पुंस + अनुमोदन] पुरुषहरूले महिलाहरूको विचार, धारणा, बौद्धिक सम्पत्तीलाई आफ्नो विचार, धारणा वा बौद्दिक सम्पत्ती जस्तै प्रस्तुत गरेर श्रेय लिने बानी

पुरुष टङ्कास्तरण manspreading [टङ्क + आस्तरण] ना. १. सार्वजनिक स्थान वा अरु व्यक्तिहरूसँग साझा हुनुपर्ने स्थानमा खुट्टा फट्याएर धेरै ठाउँ ओगट्ने बानि ; २. सार्वजनिक वा अरुसँग साझा गर्नुपर्ने स्थानमा महिलाहरूले आफ्नो सहजता स्वरूप खुट्टालाई राख्दा महिलाहरूलाई नानाथरीका लाञ्छना लगाउने वा महिलाको शोभा होइन भनेर बिल्ला उडाएको सामाजिक अवस्थामा पुरुषहरूले सार्वजनिक स्थानमा बढी ठाउँ ओगट्ने बानीलाई पनि सामानीकरण गरेको र महिलाहरूको लागि संकुचित स्थान मात्र उपलब्ध हुनु ; ३. पुरुषहरूले आफ्नो आवश्यकता भन्दा बढी स्थान ओगट्ने बानिलाई समाजले सामान्यिकरण गर्नु

पुरुष पुरुष बीचको यौन सम्पर्क Gay sex ना.

पुरुष वाकवरोध / पुरुस् वाक्-वरोध् / manterrupt [वाक् + अवरोध] १. अरुले कुरा राखिराख्दा पुरुषहरूले बीचमा अवरोध गर्ने प्रवृत्ति जुन पितृसत्तात्मक सामाजिकरणमा सामान्यतः पुरुषहरूले कुनै संवादमा आफ्नो कुराहरूले धेरै स्थान ओगट्दछ र विशेष गरी महिला र गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिहरूका कुरा व्यक्त गर्न दिँदैनन् ; २. महिलाहरूले आफ्नो विचार राख्नुलाई नराम्रो, असभ्य वा अर्थहीन ठान्ने महिलाविरोधी र पितृसत्तात्मक धारणा अनुरूप महिलाहरूले आफ्नो विचार पोख्दा बोल्दा बोल्दै बीचमा कुरा गरिदिने र महिलालाई कुरा गर्नै नदिने पुरुषहरूको प्रवृत्ति ; ३. महिलाहरूले आफ्नो विचार प्रस्फुटन गर्दा उक्त संवादको केन्द्र पुरुष छैनन् भने बीचमा टोकेर संवादलाई पुरुष केन्द्रित बनाउने प्रयत्न

पुरुषत्व masculinity ना. परम्परागत रूपमा पुरुष वा केटा मान्छेसँग जोडिएर हेर्ने व्यवहार र आचरणहरू

पुरुषानुमोदन [पुरुष + अनुमोदन] हे. पुम्सानुमोदन

पुरुष्याउनिक androsexual वि. पुरुष तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक आकर्षण हुने व्यक्ति ; पुरुषत्व झल्कने मानिस तर्फ आकर्षण महसुस गर्ने व्यक्ति

पुरुष्याउनिकता androsexuality ना. पुरुष तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक आकर्षण हुनु ; पुरुषत्व झल्कने मानिस तर्फ आकर्षण महसुस गर्नु

पुलिङ्गी male sex [पु + लिङ्ग + ई] ना. एक प्रकारको यौन विशेषता जसको XY गुणसुत्र हुन्छ र शुक्रकीट उत्पादन गर्छ

- **यौनाङ्ग** male sex organs पुलिङ्गी व्यक्तिहरूको यौनाङ्ग

पूर्ण्याउनिक allosexual [पूर्ण + यौन + इक] वि. यौन चाहना र आकर्षणको अनुभूती गर्ने व्यक्ति ; जो अयौनिक होइन

पूर्वचित्रण stereotype ना. कुनै व्यक्ति, वस्तु वा समूह बारे व्यापक रूपमा धरिएका निश्चित प्रकारको विचार वा उनीहरू बारे अति-सरलीकृत चित्रण

पूर्वाग्रह prejudice ना. वास्तविक अनुभव वा कारणमा निराधारित पूर्व-कल्पित धारणा ; कुनै विषयलाई अनुभव गर्नु वा जान्नु भन्दा अगाडी नै त्यस बारे राखिसकेको धारणा (उदा. कुनै एक विषमयौनिक व्यक्ति जसले अहिले सम्म कुनै समयौनिक व्यक्तिसँग कुराकानी गरेको वा भेटेकै छैन, तर समयौनिकहरू त यस्तो हुन्छ होला है भन्ने पूर्व-कल्पना र सामाजिक संकीर्णताकै आधारमा समयौनिक व्यक्तिहरू बारे धारणा बनाइहाल्ने)

प्रश्नऋक्त समय questioning period ना. (क्वयेर क्षेत्रमा) आफ्नो लैङ्गिक पहिचान वा यौन अभिमुखिकरण बारे आफूले स्वःखोजी गर्दै आफू के हो भन्दै पत्ता लगाइरहेलो समयावधि

प्रश्नात्मक समय हे. प्रश्नऋक्त समय

फ

फुलुमुलु fulumulu ना. नेपालको पूर्वी हिमाली भेगमा सामाजिक मान्यताको महिला र पुरुष सँगैको अर्को लैङ्गिकता

फोलोक मोलोक folok molok ना. अधिकांश तिब्बती भाषा, नेपालको पश्चिमी हिमाली भाषा जस्तै ल्होवा, डोल्पो, इत्यादी भाषाहरूमा परम्परागत रूपले महिला र पुरुष बाहेक चिनिने अर्को लैङ्गिकता

फ्लर्ट flirt (आ. अङ्ग्रेजी) ना. मौखिक वा लिखित संवाद साथै इशाराबाजी गर्दै प्रणयात्मक वा सुक्ष्म यौन भावना झल्काउने समाजिक यौनिक व्यवहार

ब

बटम / बटम् / bottom वि. (समयौनिक पुरुष यौन सम्बन्धमा) यौन सम्पर्कको बेला जुन पुरुषले आफ्नो गुदद्वारलाई छिराउन दिन्छ

बटम भर्स / बटम् भर्स् / bottom verse वि. (समयौनिक पुरुष यौन सम्बन्धमा) भर्स पुरुष जसलाई मुख्यतः बटम भूमीका निर्वाह गर्न मन लाग्छ ; टप र बटम दुबै भूमीका निर्वाह गर्न सकेपनि बढी रूची बटम भूमीकामा हुने पुरुष

बहिनी बुहारी ना. आफ्नो बहिनी र उसको श्रीमती

बहुयौनात्मक प्रणय polyromantic [बहु + यौन + आत् + मक] ना. एक भन्दा बढी लैङ्गिकता तर्फ हुने प्रणयात्मक भावना

बहुयौनिक / बहुयौनिक् / polysexual (तत्स.) [बहु + यौन + इक] वि. धेरै लैङ्गिकता प्रति यौन आकार्षण हुने व्यक्ति ; एक भन्दा बढी लैङ्गिकता प्रति आकर्षित हुने

बहुयौनिकता polysexuality (तत्स.) [बहु + यौन + इक + ता] ना. एक भन्दा बढी लैङ्गिकता प्रति यौन आकार्षण हुनु

बहुस्नेही polyamory ना. संलग्न सबैको सहमती सहित एक भन्दा बढी व्यक्तिसँग माया, प्रणयात्मक वा आत्मीय सम्बन्ध राख्ने अभ्यास वा चाहना

बामिजं (आ. नेपालभाषा) जन्मँदा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका पुरुष

बामिसा (आ. नेपालभाषा) जन्मँदा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएका महिला

बौद्धिक्याउनिक sapiosexual [बौद्दिक + यौन + इक] वि. यौन आकर्षण वा प्रणयात्मक आकर्षणका निम्ति शारीरिक विशेषताहरू भन्दा पनि बौद्दिक क्षमता महत्वपूर्ण रहने व्यक्तिहरू ; जो अरुको बौद्धिक क्षमताका आधारमा मात्र यौन आकर्षण महसुस गर्न सक्छन्

भ

भर्स / भर्स् / verse वि. (समयौनिक पुरुष यौन सम्बन्धमा) टप र बटम दुबै भूमीका निर्वाह गर्ने पुरुष

भाइ ज्वाइँ ना. आफ्नो भाइ र उसको श्रीमान्

भाकासालेवालेवा vakasalewalewa (आ. फिजी) ना. प्रशान्त महासागरको दक्षिणी भेगमा अवस्थित फिजी देशको संस्कृतिमा महिला र पुरुष सँगै मानिने अर्को लैङ्गिकता

म

मंगलामुखी (आ. कन्नड भाषा) ना. भारतको कर्नाटक राज्यमा तेस्रोलिङ्गीहरूको एक समुदाय

मञ्जुरी ना. सहमती ; कसैलाई पूर्ण होसोहवासमा पूरा सूचना प्रदान गरेर कुनै विषयमा हुन्छ वा हुँदैन, हो वा होइन अथवा गर्छु वा गर्दिन भन्ने विचार लिनु (यौन क्रियाकलापका निम्ति : १८ वर्ष भन्दा माथीका लागि मात्र)

महत्वकांक्षी पारलिङ्गी transcum ना. ती पारलिङ्गी व्यक्तिहरू जसले पारलिङ्गी व्यक्ति हुनका निम्ति यस्तै नै देखिनु पर्छ, यस्तै ढङ्गमा पोशाक लगाउनुपर्छ, लैङ्गिक वरिक्तताको अनुभव हुनैपर्छ, यौन परिवर्तन प्रकृया गर्ने चाहना हुनै पर्छ भन्ने रूढीवादी परिभाषा स्थापना गरी त्यसमा नपर्ने पारलिङ्गी व्यक्तिहरूलाई लाञ्छना लगाउने वा पारलिङ्गी नै होइन भनिदिने

महिनावारी menstruation ना. रगत र गर्भाशयको आन्तरिक अस्तर वा भित्तामा परद जमाएको कोषाणुहरू योनीबाट निश्कासन हुने मासिक प्रकृया

महिनावारी चक्र menstrual cycle ना. महिनावारीमा रक्तश्राब देखि पाठेघरले डिम्ब निश्कासन गर्ने एक महिनाको पूर्ण प्रकृया चक्र

महिलाको वस्तुकरण objectification of women ना. पितृसत्तमक सामाजिक व्यवस्थामा महिलाहरूलाई श्रमिक, भावनात्मक, मनोवैज्ञानिक र यौनिक रूपले पुरुषको उपभोग गर्ने वस्तु सरी तुल्याउनु, ठान्नु वा व्यवहार गर्नु

महिलावाद feminism ना. सामाजिक तथा राजनीतिक अभियानको व्यापकता जसले लैङ्गिक समानताको स्थापनाका निम्ति लड्छ र पितृसत्तत्मक संयन्त्रलाई उन्मुलन गर्दै पितृसत्तात्मक संरचनामा महिलाहरूको उत्पीडनलाई केन्द्रमा राख्दछ

महिलावादी feminist ना. महिलावादी अवधारणा भएका मानिसहरू

महिलाविरोधी

- **धारणा** misogyny ना. महिला प्रति घृणा, विभेदकारी मानसिकता र पितृसत्तत्मक सोचबाट दीर्घस्थायी भएको पूर्वाग्रही धारणा
- **व्यक्ति** misogynist ना. महिला प्रति घृणा, विभेदकारी मानसिकता र पितृसत्तत्मक सोचबाट दीर्घस्थायी भएको पूर्वाग्रही धारणा भएको व्यक्ति

महिलासंहार femicide ना. महिला विरुद्ध लैङ्गिकता आधारमा घृणाले प्रेरित अपराध जसमा कसैलाई महिला भएकै कारणले हत्या गरिन्छ

महिल्याउनिक gynesexual वि. महिला तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक आकर्षण हुने व्यक्ति ; नारीत्व झल्कने मानिस तर्फ आकर्षण महसुस गर्ने व्यक्ति

महिल्याउनिकता gynesexuality ना. महिला तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक आकर्षण हुनु ; नारीत्व झल्कने मानिस तर्फ आकर्षण महसुस गर्नु

मानव अधिकार human rights ना. ती सिद्दन्त र नैतिक मूल्य मान्यताहरू जसले मानव व्यवहारका केही मापदण्डको व्याख्या गर्छ र कोही मानव भएको आधारमा प्राकृतिक र कानुनी रूपमा त्यसको संरक्षण गरिएको हुन्छ ; विश्वव्यापी, अन्तर्निहित, अविभाज्य, स्वतन्त्र, अविच्छेद्य, अन्तर्निर्भित र अन्तर्सम्बन्धित नैतिक सिद्दन्त र कानुनी रूपमा संरक्षित मूल्य जुन कसैले मानव भएको नातामा प्राप्त गर्दछ

मामिजं (आ. नेपालभाषा) जन्मँदा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका पुरुष

मामिसा (आ. नेपालभाषा) जन्मँदा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएका महिला

मारूनी maruni ना. (लैङ्गिक पहिचानको रूपमा) मगर समुदायमा महिला र पुरुषको परिभाषा अन्तर्गत राख्न नचाहने व्यक्तिहरूले प्रयोग गर्ने एक लैङ्गिकता जनाउने शब्द

मिखे (आ. नेपालभाषा) महिला र पुरुष भन्दा पर

मिथु (आ. नेपालभाषा) महिला र पुरुषको बीचमा

मिरु (आ. नेपालभाषा) महिला र पुरुष कुनै नभएको

मिश्रद्वेषिता annephobia ना. मिश्रितलिङ्गी व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : द्र्वद्वेषी Annephobic)

मिश्रितलिङ्गित्व androgyny ना. अस्पष्ट ढङ्गमा पुरुषत्व र नारीत्वको संयोजन

मिश्रितलिङ्गी androgyne [मिश्रित + लिङ्ग + ई] वि. पुरुष र महिला दुबैको मिश्रित स्वभाव र भावना भएका व्यक्ति

मिश्र्याउनिक annesexual ना. मिश्रितलिङ्गी व्यक्ति तर्फ यौन तथा प्रणयात्मक आकर्षण भएका व्यक्ति

मिस्जं (आ. नेपालभाषा) महिला र पुरुष दुबै

मुख्य प्रभावित जनसंख्या key affected population (एच.आइ.भि) को उच्च जोखिममा पर्ने संख्या

मृतनाम deadname / necronym ना. आफ्नो अभिभावकले राखिदिएको नाम जुन अहिले नीजले पहिचान गर्ने लैङ्गिकतासँग मिल्दैन र नीजले त्यो नामलाई प्रयोग गर्न चाहँदैन; आफ्नो पहिचान खुलाइसकेपछी पारलिङ्गी व्यक्तिहरूले आफ्नो लैङ्गिकता अनुरूप आफ्नो नाम राख्ने गर्दछन् र त्यस पहिलाको नामलाई "मृतनाम" भनिन्छ

मृतनामबाट सम्बोधन गर्नु deadnaming someone क्रि. एक प्रकारको दुर्व्यवहार जसमा कुनै पनि पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई उसको मृतनामले सम्बोधन गरिन्छ

मेटा ना. पारलिङ्गी पुरुष

मेटी ना. पारलिङ्गी महिला

मैंबाबु (आ. नेपालभाषा) नेवाः समाजमा परम्परागत रूपले महिला र पुरुष सँगै मानिने अर्को लैङ्गिकता

य

य.ल.अ. GSM (सां.) यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यक

यौ.रि.या. SRP (सां.) यौनाङ्ग परिवर्तन प्रकृया

यौ.रि.श. SRS (सां.) यौनाङ्ग परिवर्तन शल्यक्रिया

यौन अभिमुखिकरण sexual orientation ना. आफो कुन लैङ्गिकता तर्फ यौनिक वा प्रणयात्मक रूपले आकर्षित छ भन्ने विषयमा नीजको यौनिक पहिचान ; (आफू एक पुरुष र अर्को पुरुष तर्फ यौन आकर्षण भएको आधारमा रहेको पहिचान, आफू एक गैर-द्वयसांखिक व्यक्ति र अर्को पारलिङ्गी महिला तर्फ आकर्षित भएको आधारमा रहेको पहिचान, इत्यादी)

यौन प्राथ्यात्मक अभिरूची sexual preferences ना. यौनिक वा प्रणयात्मक रूपमा आकर्षित महसुस हुन कुनै व्यक्तिप्रति रहेको केही मापदण्ड ; (आफ्नो दृष्टिकोणमा शारीरिक रूपमा आकर्षित व्यक्ति देखेपछी आकर्षण अनुभव गर्ने हुन सक्छ ; कुनै व्यक्तिसँग भावनात्मक सम्बन्ध प्रगाढ भएपछी मात्र यौन वा प्रणयात्मक आकर्षण महसुस गर्ने, त्यस अघि नगर्ने हुन सक्छ ; कुनै व्यक्तिको बौद्धिक क्षमता आफूलाई मनपरेमा मात्र यौन वा प्रणयात्मक आकर्षण महसुस गर्ने पनि हुन सक्छ)

यौन विशेषता sex characteristics ना. मानिसको यौन अङ्ग वा प्रजनन अङ्गबाट छुट्टिने आधार : पुलिङ्गी, स्त्रीलिङ्गी वा अन्तर्लिङ्गी विविधता

यौनाङ्ग कर्तन genital mutilation ना. यौनाङ्गका केही वा सबै भागहरूलाई काट्ने वा निकालेर फाल्ने रीति जसले उक्त यौनाङ्गको स्वस्थ्य कार्य पद्दतिमा ह्रास ल्याउँछ

यौनाङ्ग परिवर्तन प्रकृया Sex Re-assignment Process ना. पुलिङ्गी देखि स्त्रीलिङ्गी वा स्त्रीलिङ्गी देखि पुलिङ्गी परिवर्तनका निम्ति गरिने सम्पूर्ण प्रकृया

यौनाङ्ग परिवर्तन शल्यक्रिया Sex organs reconstruction surgery ना. यौनाङ्ग परिवर्तन गर्न गरिने शल्यक्रिया ; शिश्नलाई योनी बनाउने वा योनीलाई शिश्न बनाउने

यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यक Gender and sexual minorities ना. क्वयेर व्यक्तिहरू

यौनिकता sexuality ना. मानिसले आफूमा गर्ने यौन र कामुक अनुभव र अभिव्यक्तिको व्यापकता ; (हामीले लगाउने लुगा, हिँडाइ बोलाइमा गर्ने अभिव्यक्ति देखि हामीलाई खाटमा हुँदा के मन पर्छ भन्ने विषय सम्मको व्यापकतालाई यौनिकताले समेट्छ : यदि म सामान्यतः बाटोमा हिँड्दै गर्छु, तर मैले मनपराएको अर्को मान्छे बाटोमा देख्न बित्तिकै म आफ्नो हिँडाइ परिवर्तन गर्छु, त्यो परिवर्तनको भावना उत्थान भयो, त्यो मेरो यौनिकताको एउटा पाटो हो ; यस्ता अभिव्यक्तिका अनुभव देखि कस्तो प्रकारको यौन सम्पर्क मन पर्छ, कुन आशनमा गर्दा आफूलाई बढी आनन्द प्राप्त हुन्छ, यस्ता सबै विषयवस्तु यौनिकता अन्तर्गत पर्दछ)

ल

लथालिङ्गी genderblender / genderflexibe ना. लैङ्गिकताका कुनै परम्परागत मूल्य मान्यतालाई पालना नगर्ने, नमान्ने र अवहेलना गर्ने व्यक्ति ; लैङ्गिकताको सामाजिक मान्यतालाई भङ्ग गर्न सामाजिक अभियानका व्यक्तिहरू जसले रूढीवर्गिकरण वा समाजले फलाना लैङ्गिकताका निम्ति भनेर कोरिदिएको सीमाहरूलाई तोड्ने व्यक्ति

लाञ्छना stigma ना. कसैलाई कुनै विशेषताको आधारमा कलंकित तुल्याउनु

लिङ्यारोटी genderbread [लिङ्ग + रोटी] ना. सन् २०१३ ताका साम किल्लरम्यान नामक एक लेखक तथा चित्रकारले पश्चिमेली देशहरूमा पाइने खानेकुरा 'जिन्जर ब्रेड'को आकारमा यौनिकता, लैङ्गिकता, यौन विशेषता, र यस विविधता बारे बुझाउनका निम्ति बनाएको एक रेखाचित्र, जुन समाजिक संजाल र लैङ्गिकता सम्बन्धीको सामाजिक अभियानहरूमा व्यापक प्रयोग गरिन्छ

लैङ्गिक वि. लैङ्गिकतासँग सम्बन्धित
- **असमानता** gender inequality ना. स्रोत साधन, अवसर, सहभागिता र शक्तिको बाँडफाँड लगायत सबै क्षेत्रहरूमा लैङ्गिकताका आधारमा विभेद हुनु
- **क्वयेर** genderqueer ना. ती व्यक्तिहरू जो आफूलाई परम्परागत लैङ्गिकताको अन्तर वा भेदसँग सन्दिबद्धता जनाउँदैन
- **तटस्थ** gender neutral वि. कुनै पनि एउटा लैङ्गिकतालाई नतोकेको र सबै

लैङ्गिकतालाई एकमुष्ठ जनाउने

- **दुस्बोधन** misgender ना. कसैको (विशेष गरी पारलिङ्गी वा गैर-द्वयसांखिक व्यक्तिलाई) उसले पहिचान गर्ने लैङ्गिकता सही ढङ्गले नझल्कने शब्दवाली, शीर्षक वा सर्वनामबाट सम्बोधन गर्नु (जस्तै कुनै पारलिङ्गी महिलालाई Mam भन्ने शब्दको प्रयोग नगरी Sir वा अरु कुनै शब्द प्रयोग गरिदिनु, जुन उसको लैङ्गिक पहिचान अनुरूप छैन । यो नितान्त अपमान गर्ने वा अवहेलना गर्ने प्रयासमा गरिन्छ । कसैले मलाई Sir भन्नुस्, मेरो लैङ्गिक पहिचान यो हो, भन्दा पनि उक्त शब्दको प्रयोग नगरी उक्त लैङ्गिक पहिचान प्रतिकूल अर्कै शब्दले जनाउनु पनि लैङ्गिक दुस्बोधनको अर्को उदाहरण हो ।)

- **पहिचान** identity ना. कुनै व्यक्तिको आफ्नो लैङ्गिकता सम्बन्धीको व्यक्तिगत अनुभव र भित्री मनबाट आएको आन्तरिक बोध, त्यसलाई नीजले कसरी व्यक्त तथा प्रस्तुत गर्दछ भन्ने विषय एवं आफ्नो लैङ्गिकतालाई व्याख्या गर्न वा चिनाउन प्रयोग गर्ने शब्दवाली

- **प्रस्तुतीकरण** expression ना. आफ्नो लैङ्गिकतासँग सम्बन्धित, व्यक्तिको व्यवहार, आचरण, हाउभाउ वा अभिव्यक्ति

- **भूमिका** gender roles ना. समाजको रूढीवादी र प्रतिबन्धात्मक धारणा जसमा कुनै लैङ्गिकताका व्यक्तिहरूलाई सीमित दायरा भित्र निश्चित प्रकारका भूमीका निर्धारण गरिदिएको हुन्छ

- **मिथ्यावर्गिकरण** gender stereotype ना. कुनै लैङ्गिकता प्रति अतिसरलीकरण गरिएका ती व्यापक पूर्वाग्रही निषेधात्मक धारणाहरू

- **मूल्य मान्यता** gender norms ना. लैङ्गिकता सम्बन्धी समाजले निर्धारण गरिदिएका प्रतिबन्धात्मक मूल्य मान्यता

- **वरिक्तता** gender dysphoria ना. आफ्नो यौन विशेषता र लैङ्गिक पहिचान नमिल्दा वा मेल नखाँदा कतिपय व्यक्तिहरूले अनुभव गर्ने तनाव

- **विभेद** gender discrimination ना. लैङ्गिकताका आधारमा गरिने विभेद

- **समानता** gender equality ना. स्रोत साधन, अवसर, सहभागिता र शक्तिको बाँडफाँड लगायत सबै क्षेत्रहरूमा लैङ्गिकताका आधारमा समानता हुनु वा कुनै विभेद नहुनु

- **समुदाय** gender communities ना. विश्वका विभिन्न देशहरूमा मूलधारको समाजमा लैङ्गिकताका कारण अपहेलना, विभेद र त्यस समाजमा बसी नसक्नु अवस्था आएको हुनाले एकासमयमा समानुभव भएका मानिसहरू मूलधारको समाजबाट छुट्टै समाज बनाएर बस्न गएका थिए, जान्छन् वा जानेछन् , र त्यस्ता समाजको पनि आफ्नै छुट्टै रीतिरीवाज र मूल्य मान्यता हुन सक्छ ; (भारतमा विशेष गरी तेस्रोलिङ्गी लैङ्गिक पहिचान भएका व्यक्तिहरू समाजबाट अपहेलित भएको हुनाले आफ्नै छुट्टै लैङ्गिक समुदायहरू बनाए जस्तै हिजडा, पैवया, खुसरा, इत्यादी, यी समाजहरूको आ-आफ्नै छुट्टा छुट्टै नियम र रीतिथिति छन् र जस्तै हिजडा समुदायको मानिसले आफूलाई अन्य नाम पैवया, खुसरा भनेर भन्दैनन् वा पैवयाले आफूलाई हिजडा, खुसरा भन्दैनन् ; पुरुषहरूले अत्यन्तै अत्याचार गरेको हुनाले केन्याका महिलाहरूले उमोजा भन्ने छुट्टै गाउँ नै बनाए जुन महिलाहरूका निम्ति मात्र हो

लैङ्गिकता gender ना. पुरुषत्व र नारीत्व सम्बन्धिका फरक जनाउने मनोसामाजिक विशेषता

व

वक्षबन्धन / बक्छ्यबन्धन् / binding [वक्ष + बन्धन] (तद.) ना. आफ्नो स्तनको आकार ठूलो कपडा बाहिरबाट नदेखाउनका निम्ति अपनाइने विधि ; स्तनलाई लुकाउने हेतुले अपनाइने विधि (उदा. विशेष गरी पारलिङ्गी पुरुष र सदेप विषुपहिरणीहरूले विभिन्न विधिहरूबाट आफ्नो स्तनको आकार पोशाक बाहिरबाट नदेखियोस् वा आफ्नो स्तन ठूलो नदेखियोस् भनेर वक्षबन्धन गर्ने गर्दछन्)

वस्तुकरण / बस्तुकरन् / objectification ना. कुनै पनि व्यक्तिलाई एउटा नीर्जीव वस्तु सरी तुल्याइने, ठानिने वा गरिने व्यवहार

विभेद discrimination ना. जात, धर्म, लिङ्ग, वर्ण, इत्यादी विभिन्न सामाजिक पृष्ठभूमीका आधारमा मानिस वा समूह प्रति गरिने अन्यायपूर्ण वा पूर्वाग्रही व्यवहार ; सामाजिक मूल्य मान्यता वा राज्य व्यवस्थाको चरित्रका कारण कुनै एक निश्चित व्यक्ति वा समूहले जात, धर्म, लिङ्ग, वर्ण, इत्यादी विभिन्न सामाजिक पृष्ठभूमीका आधारमा पदानुक्रमिक नीच्य स्थिति वा शक्तिको बाँडफाँडमा न्यून र असमान रहनु पर्ने अवस्था

विशेषाधिकार / बिसेसाधिकार् / privilege ना. कुनै एक विशेष व्यक्ति वा समूह भएकै आधारमा सामाजिक मूल्य मान्यता वा राज्य व्यवस्था तथा चरित्रका कारण स्वतः पाइने अधिकार, लाभ, प्रतिरक्षा वा उच्च पदानुक्रमिक शक्ति

विषमप्रणयात्मक अयौनिक heteroromantic asexual ना. विपरीत लैङ्गिकता भएका व्यक्तिहरू प्रति प्रणयात्मक भावना हुने अयौनिक व्यक्तिहरू

विषमयौनात्मक प्रणय heteroromantic [विषम + यौन + आत् + मक] वि. विपरीत लैङ्गिकता तर्फ महसुस हुने प्रणयात्मक भावना

विषमयौनिक / बिसम्-यौनिक् / heterosexual / straight (तत्स.) [विषम् + यौन + इक] वि. विपरीत लैङ्गिकता तर्फ आकर्षित व्यक्ति

- आदर्शीकरण heteronormality ना. विषमयौनिक व्यक्तिहरू वा विषमयौनिक सम्बन्धहरू मात्र 'सामान्य' हुन् र यस बाहेकका यौन अभिमुखिकरणहरूलाई असामान्य मानेर अपहेलना तथा विभेद गर्ने संकुचित मान्यता

- **आदर्शवादी** heteronormative वि. विषमयौनिक व्यक्तिहरू वा विषमयौनिक सम्बन्धहरू मात्र 'सामान्य' हुन् र यस बाहेकका यौन अभिमुखिकरणहरूलाई असामान्य मानेर अपहेलना तथा विभेद गर्ने संकुचित मान्यता भएका व्यक्तिहरू

विषमयौनिक विवाह heterosexual marriage ना. विपरीत लैङ्गिकताका दुई व्यक्तिबीच हुने विवाह

विषमयौनिकता heterosexuality (तत्स.) [विषम् + यौन + इक + ता] ना. विपरीत लैङ्गिकता प्रति आकार्षण हुनु

विषालु पुरुषत्व हे. वैषिक पुरुषत्व

विषुपहिरणी crossdresser / transvestites वि. ती व्यक्तिहरू जो आफ्नो लैङ्गिकता भन्दा

विपरीत लैङ्गिकताले लगाउने वस्त्र र पहिनाईमा प्रस्तुत हुन्छन्, विषुलिङ्गी र पारलिङ्गी जस्तै आफूलाई आफ्नो विपरीतको लिङ्ग भन्ने अनुभव गर्दैनन् तर आफू विपरीत लैङ्गिकता भएका व्यक्तिहरूले लगाउने भनिएको पोशाक र पहिरन लगाउन रुचाउँछन् र उनीहरूको लैङ्गिकता आफ्नो इच्छाको वस्त्रले अभिव्यक्ति हुने गर्दछ

विषुलिङ्गी transsexual [विषु + लिङ्ग + ई] वि. कुनै व्यक्ति जसले आफूलाई विपरीत लिङ्गको अनुभव गर्छ र आफू गलत लिङ्गको शरीरमा जन्मेको अनुभव गरी यौनाङ्ग परिवर्तनको तीव्र चाहना राख्दछ ; (विषुलिङ्गीलाई पारलिङ्गीको छाता अन्तर्गत पनि राखिने गरिन्छ, तर पारलिङ्गी हुनु यौन विशेषता र लैङ्गिक पहिचानको बेमेल भएपनि सबै पारलिङ्गीहरू आफ्नो यौनाङ्ग वा यौन विशेषतासँग असहज महसुस नगर्न सक्छ वा यौनाङ्ग परिवर्तन प्रकृयामा पूर्ण वा आंशिक रूपमा जान नचाहन सक्छ । विषुलिङ्गीमा भने आफू गलत शरीरमा जन्मेको तीव्र भान हुन्छ र लैङ्गिक वरिक्तताको अनुभव हुन्छ ।)

- **महिला** transsexual female ना. कुनै व्यक्ति जो पुलिङ्गी शरीरमा जन्मेका छन् र आफूलाई गलत शरीरमा जन्मेको स्त्रीलिङ्गी अनुभव गर्दछन् एवं आफ्नो यौनाङ्ग परिवर्तन गरी स्त्रीलिङ्गी हुने तीव्र चाहना राख्दछन्

- **पुरुष** transsexual male ना. कुनै व्यक्ति जो स्त्रीलिङ्गी शरीरमा जन्मेका छन् र आफूलाई गलत शरीरमा जन्मेको पुलिङ्गी अनुभव गर्दछन् एवं आफ्नो यौनाङ्ग परिवर्तन गरी पुलिङ्गी हुने तीव्र चाहना राख्दछन्

वैवाहिक समानता marriage equality ना. (क्वयेर आन्दोलनको सवालमा) लिङ्ग निर्बाधात्मक विवाह ; कुनै पनि दुई वयस्क व्यक्तिहरू विवाह गर्न चाहेमा लैङ्गिकताको बाधा हुन नहुने ; त्याचलिङ्गी पुरुष र त्याचलिङ्गी महिला बीचको विवाह जस्तै अरु जुनसुकै लैङ्गिकता भएको व्यक्तिले जुनसुकै लैङ्गिकता भएको व्यक्तिसँग विवाह गर्न पाउने व्यवस्था

वैषिक पुरुषत्व / वैसिक् / toxic masculinity [विष + इक] ना. त्यस्ता सामाजिक र सांस्कृतिक मूल्य मान्यता जसलाई पुरुष हुनुको गुण वा पुरुषहरूको प्राकृतिक गुण भनेर पुरुषहरूलाई सामाजिकरणको प्रकृयामा सिकाइन्छ जुन प्राधित व्यवहार मात्र हो र समाज तथा पुरुषहरू आफैलाई हानि पुर्याउँछ ; (पुरुषहरू बारे सामाजिक रूढीवर्गिकरण परिभाषामा हिंस्रक हुनुपर्छ भन्ने सिकाइन्छ र पुरुषको आवेग वा हिंस्रक व्यवहार देखाएमा त्यसलाई पुरुषत्व झल्केको हो, वा पुरुषहरू यस्तै हो भनी सामान्यकरण गर्ने र स्याबासी तथा प्रोत्सहान गर्ने गरिन्छ जुन पुरुषहरू त्यसै मूल्य मान्यतामा हुर्कन्छ र त्यस्तै स्वभाव हुन्छ ; जब कि हिंस्रक व्यवहार जुनसुकै लैङ्गिकताका व्यक्तिहरूले देखाउन सक्छ तर खासमा यस्ता व्यवहारहरूले समाजमा हानि पुर्याउने भएकाले जुन सुकै लैङ्गिकताका मानिसलाई गर्न प्रोत्साहन दिनुहुँदैन)

व्याकरणात्मक लिङ्ग grammatical gender ना. कुनै पनि भाषाका नाम शब्दको श्रेणी जसको भाषाका अरु पदवर्ग (विशेषण, क्रियापद, सर्वनाम) सँग व्याकरणात्मक सम्झौता प्रणाली हुन्छ ; संसारको ०.२५ % भाषाहरूमा यस्ता नियमहरू हुन्छ जसमा शब्दको पनि आफ्नै लिङ्ग

हुन्छ । यो व्याकरणात्मक लिङ्गको सम्बन्ध प्राकृतिक लिङ्गसँग नहुन सक्छ, अर्थात् कतिपय भाषामा नीर्जीव वस्तुहरूको पनि लिङ्ग हुन्छ , कतिपय भाषाहरूमा महिला मानवलाई सम्बोधन गर्नका निम्ति मात्र छुट्टै लिङ्ग हुन्छ र त्यस बाहेक अरु सबैलाई एउटै लिङ्गले सम्बोधन गरिन्छ, इत्यादी ; कतिपय भाषामा नामको मात्र लिङ्ग हुन्छ भने कतिपय भाषाहरूमा सबै पदवर्गको)

श

शरीरावस्थाका आधारमा लज्जित पार्नु body shaming क्रि. कुनै व्यक्तिलाई उसको शरीरको अवस्था, आकृति वा गुणको आधारमा लज्जित महसुस गराउनु, अधिकांश अवस्थामा गोर्र्याइँ, विभेद, लाञ्छना, दुर्व्यवहार सहित

शल्यक्रिया अनारम्भित non-operative वि.

- **पारलिङ्गी महिला** transgender woman ना. पारलिङ्गी महिला जो कुनै प्रकारको यौन परिवर्तन प्रकृया आरम्भ गरेको छैन
- **पारलिङ्गी पुरुष** transgender man ना. पारलिङ्गी पुरुष जो कुनै प्रकारको यौन परिवर्तन प्रकृया आरम्भ गरेको छैन

शल्यक्रिया पूर्णावस्थित post-operative वि.

- **पारलिङ्गी महिला** transgender woman ना. पारलिङ्गी महिला जसले यौन परिवर्तन प्रकृया सबै पूरा गरी यौनाङ्ग परिवर्तन शल्यक्रियाद्वारा शिश्नलाई योनीमा परिवर्तन गरेका छन्
- **पारलिङ्गी पुरुष** transgender man ना. पारलिङ्गी पुरुष जसले यौन परिवर्तन प्रकृया सबै पूरा गरी यौनाङ्ग परिवर्तन शल्यक्रियाद्वारा योनीलाई शिश्नमा परिवर्तन गरेका छन्

शल्यक्रिया पूर्वावस्थित pre-operative वि.

- **पारलिङ्गी महिला** transgender woman ना. पारलिङ्गी महिला जसले पुदेस यौन परिवर्तन प्रकृया अपनाएर सोही प्रकारको शारीरिक गुण प्राप्त गरेका छन् तर यौनाङ्ग भने परिवर्तन गरेका छैनन् , जस्तै अनुहारमा आउने दाह्रि जुँगा नआउने प्रकृया अपनाएको, छाला र मांशापेशी नरम हुने प्रकृया अपनाएको र स्तन बढाउने प्रत्यारोपण वा कुनै अरु प्रकृया गरिभ्याएको तर आफ्नो यौनाङ्ग शिश्न नै रहेको
- **पारलिङ्गी पुरुष** transgender man ना. पारलिङ्गी पुरुष जसले सदेप यौन परिवर्तन प्रकृया अपनाएर सोही प्रकारको शारीरिक गुण प्राप्त गरेका छन् तर यौनाङ्ग भने परिवर्तन गरेका छैनन् , जस्तै अनुहारमा आउने दाह्रि जुँगा पलाउने प्रकृया अपनाएको, छाला र मांशापेशी खस्रो हुने प्रकृया अपनाएको र स्तन हटाउने शल्यक्रिया गरिभ्याएको तर आफ्नो यौनाङ्ग योनी नै रहेको

शहर्याउनिक पुरुष meterosexual man [शहर + यौनिक] ना. शहरी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने ती पुरुष जो आफ्नो प्रकटन, आफू कस्तो देखिएको छ, र आफ्नो सौन्दर्यका विषयमा विशेष ध्यान पुर्याउने र खयाल राख्ने, र अक्सर यसका लागि धेरै समय र पैसा खर्च गर्ने

शात्रव लिङ्गेभेद / सात्रब् लिङ्गभेद् / hostile sexism ना. त्यस्ता घृणा निर्देशित व्यवहार जुन पूर्व रूपमा नकरात्मक दृष्टिकोण जुन लैङ्गिकताप्रति विभेदमा आधारित छ

शारीरिक निष्ठा bodily integrity ना. मानव शरीरको अनुलङ्घनियता (उल्लङ्घन गर्न नहुने) अथवा व्यक्तिको आफ्नो शरीरमाथीको स्वामित्व, स्वायत्तता र आत्मनिर्णय

शारीरिक सकरात्मकता body positivity ना. समाज वा सौन्दर्य उद्योगहरूले 'राम्रो शरीर' वा 'सुन्दर शरीर' एवं 'नराम्रो शरीर' वा 'कुरूप शरीर' भनेर परिभाषित गरिएका संकीर्ण विचारधारालाई तोडेर मानव शरीरको विविधता र शरीरको आकृतिलाई स्वीकार्ने मान्यता बोकेको दार्शनिक अवधारणा वा सामाजिक अभियान ; शरीरको आकृतिका कारण मानिसले स्वःलाञ्छना लगाउने, आफूले आफैलाई नराम्रो ठान्ने वा अरुलाई नराम्रो भनी औँल्याएर गोर्र्याइँ गर्ने व्यापक समस्यालाई उन्मुलन गर्दै मानव शरीरको विविधतालाई स्वीकार्दै सौन्दर्य उद्योगले स्थापित गर्न खोजेको संकुचित परिभाषाहरूलाई तोड्दै स्वीकार्यताको मूल्य

शारीरिक स्वायत्तता bodily autonomy ना. आफ्नो शरीरमाथी अरुको हस्तक्षप बिना व्यक्तिको आफ्नो आत्मनिर्णय

शारीरिकाङ्कन हे. देहाकृति

स

सचेत प्रतारक महिलाविरोधी woke misogynist वि. आफूलाई महिलावादी वा लैङ्गिक समानताको वकालत गर्ने व्यक्तिको रूपमा चिनाउने वा लैङ्गिक समानताको आदर्शपात्रका रूपमा प्रस्तुत हुने तर वास्तवमा विभिन्न रूपले महिलाविरोधी धारणा र पितृसत्तात्मक अभ्यास जारी राख्ने व्यक्ति

सदेप FTM (सां) स्त्रीलिङ्गी देखि पुलिङ्गी

सपाङ्गवाद ableism ना. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू प्रति असमावेशी, विभेदकारी र पूर्वाग्रही मान्यता भएको दमनकारी व्यवस्था

समद्वेषिता homophobia समयौनिक व्यक्तिहरू प्रति हेला र घृणाको भाव (विशेषण : समद्वेषी Homophobic)

सममप्रणयात्मक अयौनिक homoromantic asexual ना. समान लैङ्गिकता भएका व्यक्तिहरू प्रति प्रणयात्मक भावना हुने अयौनिक व्यक्तिहरू

समयौनात्मक प्रणय homoromantic [सम + यौन + आत् + मक] वि. उस्तै / समान लैङ्गिकता तर्फ महसुस हुने प्रणयात्मक भावना

समयौनिक / समयौनिक् / homosexual (तत्स.) [सम + यौन + इक] वि. उस्तै / समान लैङ्गिकता तर्फ आकर्षित व्यक्ति

- **व्यक्ति प्रति घृणा** homophobia ना.
- **महिला विरोधी** homomisogyny ना. समयौनिक महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; समयौनिक भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति
- **पुरुष** Gay man
- **महिला** Lesbian woman

समयौनिक अभिभावक homosexual parent ना. समयौनिक व्यक्ति(हरू) जसले विभिन्न विज्ञानिक प्रविधिबाट जन्माए वा धर्म सन्तान राखे

समयौनिक जोडी homosexual couple ना. समयौनिक व्यक्तिहरूको जोडी

समयौनिक पुरुष जोडी gay couple ना. समयौनिक पुरुषहरूको जोडी ; दुई समयौनिक पुरुष प्रेमी

समयौनिक महिला जोडी lesbian couple ना. समयौनिक महिलाहरूको जोडी ; दुई समयौनिक पुरुष प्रेमी

समयौनिक विवाह homosexual marriage ना. समान वा उस्तै लैङ्गिकताका दुई व्यक्तिबीच हुने विवाह

समयौनिकता homosexuality (तत्स.) [सम + यौन + इक + ता] ना. उस्तै / समान लैङ्गिकता प्रति आकार्षण हुनु

समर्थक ally ना. हे. दौंतरी

समलिङ्ग same-gender ना. एउटै लिङ्गका एक भन्दा बढी व्यक्तिहरू ; उस्तै लिङ्ग भएका व्यक्तिहरू

समलिङ्गी जोडी same gender couples ना. एउटै लैङ्गिकताका दुई व्यक्तिहरूको जोडी

समलिङ्गी विवाह same gender marriage ना. समान वा उस्तै लैङ्गिकताका बीच हुने विवाह

समानता equality ना. अवसर, जिम्मेवारी,अधिकार, सेवा, लाभ,स्रोत-साधन आदिमा सबैको समान अवसर, पहुँच र नियन्त्रण कायम भएको स्थिति

समान्यिकरण normalization ना. कुनै विषयवस्तुलाई सामान्य मान्ने वा सामान्य हो भनेर आत्मसात् गरिने व्यक्तिगत वा सामाजिक प्रकृया

समावेशिता inclusion ना. १. कुनै एउटा परिस्थिति वा संयन्त्रमा सबै समूह र वर्गहरूलाई समेटिएको अवस्था ; २. कुनै समूहलाई विभिन्न वा कुनै आधारमा पछाडी पार्ने, मूलप्रवाहमा आउन नदिने, असमान शक्तिको बाँडफाँद हुने परिस्थिति, चरित्र, प्रणाली वा तन्त्रलाई परिवर्तन गर्ने सकरात्मक तथा परिवर्तनकारी पहल र कदमहरू

सर्वप्रणयात्मक अयौनिक panromantic asexual ना. सबै प्रकारका लैङ्गिकता भएका व्यक्तिहरू प्रति प्रणयात्मक भावना हुने अयौनिक व्यक्तिहरू

सर्वयौनात्मक प्रणय panromantic [सर्व + यौन + आत् + मक] वि. सबै वा जुनसुकै लैङ्गिकता तर्फ महसुस हुने प्रणयात्मक भावना

सर्वयौनिक / सर्बयौनिक् / pansexual (तत्स.) [सर्व + यौन + इक] वि. सबै लैङ्गिकता तर्फ आकर्षित व्यक्ति ; यौन वा प्रणयात्मक आकर्षण महसुस गर्नका निम्ति लैङ्गिकताको बाधा नभएका व्यक्तिहरू

- **व्यक्ति प्रति घृणा** panphobia ना.
- **महिला विरोधी** panmisogyny ना. सर्वयौनिक महिला प्रति विभेदकारी मानिसिकता भएको ; सर्वयौनिक भएको र महिला भएको दुबै कारणहरूले अरुलाई विभेद गर्ने व्यक्ति

सर्वयौनिकता pansexuality (तत्स.) [सर्व + यौन + इक + ता] ना. सबै लैङ्गिकता प्रति आकार्षण हुनु ; यौन वा प्रणयात्मक आकर्षण महसुस गर्नका निम्ति लैङ्गिकताको बाधा नहुनु

सहमती फिर्ता लिनु withdrawal of consent ना. दिएको सहमती फिर्ता लिनु ; कुनै पनि यौन वा

घनिष्ठ सम्बन्ध राख्नका निम्ति सहमती दिइसकेपछी उक्त कार्य सुरु गर्नु अघि वा उक्त कार्य भइरहेको बीचमा मन फेर्दा सहमती फिर्ता लिनु

सुक्ष्मक्रोध microagression ना. सामान्यतः प्रयोग गरिने संक्षिप्त र दिनाचार्यी मौखिक, व्यवहारात्मक वा वातवरणीय अपमान, चाहे जानीबुझी वा अन्जानमा, जसले कुनै समूह वा वर्गलाई प्रतिरोधी, अपमानजनक वा नकरात्मक पूर्वाग्रही उपेक्षा गर्दछ (उदा. सिमान्कृत जातीको सांस्कृतिक अभ्यासलाई 'अनौठो' वा 'विचित्र'को उपमा दिने, कुनै गैर-मूलधार समाजको व्यक्तिको परिवेशलाई अमान्य तुल्याउने टिप्पणी, कुनै मान्छेको छाला अधिकांशको भन्दा फरक देखिन बित्तिकै 'तपाइँ कुन देशबाट आएको' भनेर सोध्ने)

सूक्ष्म लिङ्गभेद subtle sexism ना. त्यस्ता लिङ्गभेदी अभ्यास, धारणा वा व्यवहार जसलाई 'सानो कुरा' वा समाजिक स्वीकार्यता भएकाले नगण्य मानिन्छ ; सुक्ष्म रूपमा रहेको लिङ्गभेद ; (उदा. निश्चित उमेरका महिलाहरूलाई विवाह गर्न ढिलो भएको टिप्पणी दिने, कार्यस्थलमा महिलाहरूलाई असम्बन्धित काम गर्न लगाउने : कार्यक्रम सहयोगीलाई चिया बनाउन लगाउने, महिलाहरूले आफ्नो कुरा राखिरहँदा बीचमा वाकवरोध गरिरहने)

सेथुन गारोक tsenthun garok ना. (आ. तिब्बती भाषा) ‘उस्तै लिङ्ग भएका दुई व्यक्तिको जोडी’ (same-sex lovers) : समयौनिक व्यक्तिहरू

स्प्रेक्ट्रम spectrum ना. जुनसुकै विषय जसको विविधता कुनै निश्चित संख्यामा सीमित हुँदैन

ह

ह.ति.या. HRT (सां.) हर्मोन प्रतिस्थापन प्रकृया

हर्मोन प्रतिस्थापन थेरापि Hormone Replacement Therapy ना. आफ्नो लैङ्गिक पहिचानसँग आफ्नो द्वितिय यौन विशेषताहरूलाई मेल खिलाउनका निम्ति विभिन्न औषधीहरूद्वारा एकप्रकारको हर्मोनलाई दबाएर अर्को हर्मोनलाई सब्बल पार्ने प्रकृया

हिजडा hijraa ना. भारत, बाङ्लादेश र पाकिस्तानमा बसोबास गर्ने आफ्नै छुट्टै समाज र सामाजिक मूल्य मान्यता रीरि थिति भएका एक समुदाय जसमा विशेष गरी तेस्रोलिङ्गीहरू बस्छन्

हिज्रा हे. हिजडा

हिन्दु तृतीयवादी hindu trinarist ना. तृतियवादी नारामा हिन्दुवादी नारा, जस्तै सबै परिभाषाहरूलाई मनु स्मृति, माहाभारतमा आधारित मान्ने; अक्सर अरु धर्मावलम्बीहरूमा उस्तै खाले तेस्रोलिङ्गी अवधारणा छैन भनी होच्याउने, र अन्य धर्मावलम्बीहरू कट्टरपन्थी र संकीर्ण भनी दोष लगाउने; लिङ्गको धारणालाई पूरै हिन्दु धर्म ग्रथमा केन्द्रित पार्ने

अङ्ग्रेजी

Ace / एस् / (सां.) अयौनिक Asexual

AFAB / ए-फ्याब् / (सां.) Assigned Female at birth जन्मँदा स्त्रीलिङ्गी इङ्गित गरिएको

AMAB / ए-म्याब् / (सां.) Assigned Male at birth जन्मँदा पुलिङ्गी इङ्गित गरिएको

Arace / ए-रेस् / (सां.) अप्रणयात्मक अयौनिक Aromantic asexual

Brace / ब्रेस् / (सां.) द्वप्रणयात्मक अयौनिक Biromantic asexual

Enby / एँबि / वा / एन्बि / (सां.) Non-binary

Femxle / फेमुक्स् / अङ्ग्रेजी भाषामा स्त्रीलिङ्गीका निम्ति प्रयोग गरिने शब्द female को महिलावादी भाषिक सुदृढिकरण

FSW / एफ-एस-डब्लु / (सां.) Female Sex Workers

Grace / ग्रेस् / (सां.) खैर्याउनिक Graysexual

Hegina / हिजाइना / [he + vagina] पुरुषको योनी ; पारलिङ्गी पुरुषको जैविक यौनाङ्गलाई जनाउन प्रयोग गरिने शब्द

Hetrace / हेट्-रेस् / (सां.) विषमप्रणयात्मक अयौनिक Heteroromantic asexual

Homrace / होम्-रेस् / (सां.) समप्रणयात्मक अयौनिक Homoromantic asexual

MOGAI / मगी / (सां.) Marginalized Orientations (sexual/romantic), Gender Alignments (identity/expressions) and Intersex bodily variations

MSM / एम-एस-एम / (सां.) Men who have sex with men

Prace / प्रेस् / (सां.) सर्वप्रणयात्मक अयौनिक Panromantic asexual

Shenis / शिनस् / [she + penis] महिलाको शिश्न ; पारलिङ्गी महिलाको जैविक यौनाङ्गलाई जनाउन प्रयोग गरिने शब्द

SWERF / स्वर्फ् / (सां.) Sex Worker Exclusionary Radical Feminist हे. यौनकर्मी वहिष्कारी कट्टरपन्थी महिलावादी

TERCO / टर्को / (सां.) Trans Exclusionary Radical Cisgender woman हे. पारलिङ्गी वहिष्कारी कट्टरपन्थी त्याचलिङ्गी महिला

TERF / टर्फ् / (सां.) Trans Exclusionary Radical Feminists हे. पारलिङ्गी वहिष्कारी कट्टरपन्थी महिलावादी

Womxn / वोमुक्स् / अङ्ग्रेजी भाषामा महिलाका निम्ति प्रयोग गरिने शब्द woman को महिलावादी भाषिक सुदृढिकरण